

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітній ступінь магістр
на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Виконала: студентка II курсу, 262 групи
Спеціальності 231 Соціальна робота,
Освітня програма «Соціальна робота»
Гонтарук Зоряна Олексіївна

Керівник:
канд. пед. наук, доцент Матрос О.О.

Рецензент:
доктор філософії, доцент Моргай Л.А.

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП		3		
РОЗДІЛ	ОСОБЛИВОСТІ	ОРГАНІЗАЦІЇ	СИСТЕМИ	
1.	СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО	СТАНУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	9	
1.1.	Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану...		9	
1.2.	Соціальна підтримка малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставини.....		25	
1.3.	Особливості допомоги внутрішньопереміщеним особам в умовах війни.....		31	
1.4.	Пенсійне забезпечення та соціальне страхування під час воєнного стану.....		36	
РОЗДІЛ	АНАЛІЗ	РОБОТИ	ОРГАНІВ	СОЦІАЛЬНОГО
2.	ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....			41
2.1.	Дослідно-експериментальна робота з вивчення особливостей організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.....			41
2.2.	Рекомендації громадам щодо надання соціальних послуг в умовах воєнного стану			54
ВИСНОВКИ				62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ				67
ДОДАТКИ				74

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало викликом для всіх сфер – не винятком стала і соціальна, яка опікується вразливими, мало захищеними та незахищеними категоріями населення.

Надання соціальних послуг є одним із основних напрямків системи соціального захисту нарівні з виплатою грошової соціальної допомоги. Спектр цих послуг є досить широким – від послуг з догляду вдома, різноманітної допомоги з подолання тих чи інших складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають проживання людини у спеціалізованій установі.

Люди, які отримують соціальні послуги, з тих чи інших причин (або їх комплексу) – як-от вік, самотність, захворювання, соціальні негаразди, бідність тощо – перебувають у вразливому становищі, а отже, ще менш стійкі до різноманітних криз. Людина, яка не може самостійно покинути своє помешкання або піклуватися про себе чи своїх дітей і фактично залежить від сторонньої допомоги, в ситуації військової загрози опиняється у фактично беззахисному становищі. Для сімей, у яких один чи обоє з батьків страждають від наркотичної залежності та/або мають місце складні стосунки чи насильство, ті виклики, які приносить війна, можуть бути дуже складними.

Політика соціального захисту завжди відігравала визначальну роль не лише у суспільному розвитку, але й у розвитку держави загалом. І навіть в умовах сучасної війни дана сфера наділена важливим значенням, оскільки значної уваги з боку держави вимагають вразливі суспільні групи. Водночас від ефективності політики соціального захисту залежить не тільки стійкість та збалансованість суспільного розвитку, але й рівень національної безпеки.

Тому, соціальні послуги є базовими елементами соціального захисту населення, спрямованими на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин. На законодавчому рівні пропонується широкий перелік соціальних

послуг, що дозволяє забезпечити індивідуальні потреби різних груп населення чи окремих громадян. Війна вплинула на різні системи, у тому числі і систему надання соціальних послуг.

В умовах воєнного стану для того, щоб підтримати вразливі групи населення, місцеві органи влади змушені діяти екстрено і кризово. Для цього внесені відповідні зміни на рівні законодавства, зокрема, запропонована спрощена процедура ухвалення рішення про надання соціальних послуг та порядок їх отримання. Така організація роботи забезпечує ухвалення рішення про надання соціальних послуг протягом однієї доби. Також місцеві органи влади, за потреби, можуть делегувати ухвалення рішення про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що значно скорочує строки з надання допомоги. Спрощена процедура застосовується до різних видів соціальних послуг.

Під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово) особам чи сім'ям, які опинилися у СЖО, у зв'язку з ситуаціями, що загрожують їхньому життю. До таких послуг належать: інформування; консультування; надання притулку, зокрема нічного; короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання; представництво інтересів; підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у СЖО; соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; догляд вдома; догляд стаціонарний; денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю; паліативний догляд; соціально-психологічна реабілітація; натуральна допомога; переклад жестовою мовою; транспортні послуги тощо .

Стан дослідження проблеми. Наукова база з вивчення особливостей організації системи соціального захисту в умовах воєнного стану, формувалася українськими та закордонними дослідниками, які працювали в

цій галузі (Л. Виготським, А. Капською, М. Лукашевич, А. Макаренком, І. Мигович, І. Пешою, Т. Семигіною та ін.).

Вивченням правового аспекту соціального забезпечення України, соціального захисту; соціального забезпечення в територіальних громадах та питаннями еволюції фінансового забезпечення займалися такі дослідники, як М. Бойко, М. Бондар, О. Насібова, Н.Хоруженко, Є. Чемодурова, М. Чорна, І. Чугунова, О. Шевченко, Т. Яртемик та інші.

Питання соціальної політики держави як основи забезпечення соціального розвитку в умовах воєнного стану в Україні, а також проблемами соціального захисту в умовах війни відображені в наукових публікаціях С. Бондаренко, Н. Бугас, В. Головка, Т. Грень, О. Кадикало та інших. У той же час досить слабо висвітлені аспекти проблеми, пов'язані з питаннями політики держави щодо соціального захисту дітей-сиріт, які стало внутрішньо переміщеними особами.

Висвітленням питань соціальної роботи з вимушеними переселенцями в сучасній Україні та правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, аналіз сучасного стану надання медико-реабілітаційної допомоги і послуг в Україні займалися такі вітчизняні науковці, як І. Берлінець, О. Борисова, О. Знаткова, О. Кульга, В. Нікітіна, С. Синчук, А. Свіденко, О. Рим та інші.

В сучасних умовах війни в Україні все більше зростає кількість населення, яке шукає роботу, а звичні джерела їхніх прибутків суттєво зменшилися. Це пов'язано з тим, що чимала кількість суб'єктів господарювання вимушені були зупинити свою діяльність, а інші перебувають у вкрай скрутному економічному становищі. В результаті цього, доволі значна кількість населення втратили прибутки та не володіють відповідними заощадженнями. Все це вимагає від держави суттєвої уваги та сприяння, і, відтак, проблематика реалізації політики соціального захисту територій в умовах сучасної війни набуває виняткової актуальності.

Тому необхідність наукової розробки обраної проблеми, її глибокого й послідовного розв'язання на рівні соціальної теорії та практики зумовили вибір теми магістерської роботи: **«Особливості організації системи соціального захисту в умовах воєнного стану».**

Мета дослідження – проаналізувати та обґрунтувати особливості реалізації політики щодо системи соціального захисту в умовах сучасної війни та дослідно-експериментально вивчити умови ефективності реалізації окресленої проблематики.

Об'єкт дослідження – система соціального захисту в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – процес організації системи та реалізації політики соціального захисту в умовах воєнного стану.

Гіпотеза дослідження – особливості організації системи соціального захисту в умовах воєнного стану буде успішною за умови:

- комплексного підходу до організації системи та реалізації державної політики соціального захисту в умовах воєнного стану;
- чіткого алгоритму дій з боку держави, щодо управління системою соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених та осіб, які потрапили у складні життєві обставини;
- зосередження уваги виконавчих органів влади щодо внутрішньо переміщених осіб відповідно до їх потреб та соціальної адаптації у нові умови;
- покращення роботи фахівців соціальної сфери органами місцевої влади у системі захисту осіб, які постраждали внаслідок військових дій.

Відповідно до мети та гіпотези визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Здійснити характеристику соціальних послуг, які надаються під час воєнного стану.
2. Проаналізувати соціальну підтримку малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставини в умовах війни.

3. Охарактеризувати особливості допомоги внутрішньопереміщеним особам в умовах війни.

4. Розкрити пенсійне забезпечення та соціальне страхування під час воєнного стану.

5. Провести дослідно-експериментальну роботу з вивчення особливостей організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану та окреслити рекомендації громадам щодо надання соціальних послуг в умовах війни.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, які забезпечили об'єктивність і достовірність дослідження, зокрема:

- теоретичні: аналіз філософської, соціологічної, юридичної, психолого-педагогічної вітчизняної та зарубіжної соціально-педагогічної літератури з теми дослідження для з'ясування стану розробленості проблеми;
- синтез, систематизація, порівняння, узагальнення науково-теоретичного матеріалу для вивчення сутності проблеми та головних аспектів соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок військових дій;
- логіко-семантичний, методи сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного, що дали змогу сформулювати базові поняття, розширити і доповнити понятійно-категорійний апарат дослідження.

Експериментальна база дослідження. Експериментальною базою для проведення дослідження було обрано Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Теоретична значущість дослідження дає нові теоретичні узагальнення з особливостей організації та реалізації державної політики соціального захисту в умовах воєнного стану і вносить певний внесок у розвиток діяльності працівників соціальної сфери із соціального захисту та соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених та осіб, які потрапили у складні життєві обставини .

Практична значущість результатів дослідження полягає у виробленні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державного соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених та осіб, які потрапили у складні життєві обставини.

Матеріали дослідження можуть використовуватися в розробці спецкурсів із соціальної роботи для здобувачів закладів вищої освіти, які готують фахівців соціальної роботи, а також у практичній діяльності працівників служб у справах дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації, громадських організацій, управління праці та соціального захисту населення тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження висвітлювалися у виступах на конференціях і семінарах різного рівня, а саме: *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (21 квітня 2023, м. Умань); «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (12 жовтня 2023, м. Умань); «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни» (2 березня 2023, м. Умань); «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни» (31 жовтня 2023, м. Умань); «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (22 лютого 2023, м. Умань); «Соціальна реабілітація крізь призму міждисциплінарності» (12 травня 2023, м. Умань); «Академічна доброчесність як цінність освітньо-наукової діяльності» (22 травня 2023, м. Умань).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 одноосібну публікацію автора та одну у співавторстві, з них 2 тези доповідей.

Структура роботи. Магістерська робота, складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, 1 додатку на 5 сторінках. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок. Основний текст – 66 сторінок.

РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

1.1. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану

На сьогоднішній день досить актуальним є питання, а саме захист соціальних прав цивільного населення в умовах війни. Важливість цієї проблематики в тому, що з початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації, в нашій державі було запроваджено воєнний стан, що спричинило брак організованості в суспільстві. Особливе місце займають конституційні гарантії та соціально-правові механізми у забезпеченні всього комплексу основоположних прав людини.

Соціальний захист – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). З макроекономічної точки зору соціальне забезпечення – це система управління соціальними ризиками з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення населення. Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [9, с. 82].

В ході дослідження з'ясовано, що законодавство гарантує захист соціальних прав та основних свобод громадян у державі та за її межами за будь-яких внутрішньополітичних, соціально-економічних та інших обставин. Захист цих конституційних норм під час врегулювання збройного конфлікту України виступає однією з невід'ємних складових відновлення територіальної цілісності. Перемога у війні, може бути досягнута не лише суто військовими засобами, а й за рахунок цілеспрямованої державної політики, спрямованої на консолідацію українського суспільства, зокрема, через нормативно-правове забезпечення рівних соціальних прав і свобод усіх

громадян, незалежно від їхнього місця проживання, статусу, чи електоральних уподобань [55, с. 152].

На основі авторського дослідження було визначено, що варто внести деякі покращення та зміни у роботу Центрів надання адміністративних послуг, які надають послуги особам, що перебувають на окупованих територіях та особам, які є внутрішньо переміщеними. Ці зміни та покращення дадуть перспективи для повоєнного відновлення. У дослідженні наведено пропозиції та рекомендації щодо врегулювання ситуації з внутрішньо переміщеними особами та особами, які проживають на тимчасово окупованих територіях України.

З дня проголошення Незалежності України пройшло не так багато років, порівнюючи із іншими країнами світу. Тому наша країна є доволі таки молодою державою, але це не завадило їй мати велику законодавчу базу, що також підкріплена міжнародними організаціями. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [41], одним із чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, є шкода, завдана бойовими діями, збройним конфліктом чи тимчасовою окупацією. Але з початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації, яке сталось 24 лютого 2022 року, в нашій державі було запроваджено воєнний стан, що спричинило брак організованості в суспільстві. Тому, на разі, кожному громадянину зараз, як-не-як, потрібна внутрішня консолідованість та підтримка від державних органів влади та правозахисних національних і міжнародних організацій, що повинні захищати наші права на міжнародній арені. Особливе місце займають конституційні гарантії та правові механізми у забезпеченні всього комплексу основоположних прав людини. Через початок війни та запровадження воєнного стану, гарантування цих самих прав громадянам стало ускладненим в умовах об'єктивної необхідності та їх часткового обмеження. Оскільки, обмеження під час воєнного стану передбачає законодавче звуження прав і свобод людини, що також ставить під питання реалізацію їх прав на конституційному рівні [8].

Із проведеного аналізу джерел і публікацій, можна сказати, що законодавча база України міцно опирається на ратифіковані нашою державою міжнародні договори, що створюють та гарантують своїм громадянам ті права для їх захисту.

Так, за дослідженнями В.Ф. Нестеровича була досліджена важливість верховенства права та забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях України. Згідно чого органи державної влади мають керуватися ч. 2 ст. 3 Конституції України. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Саме тому для цього було запроваджено та здійснено низку нормативно-правових, внутрішніх організаційних та процесуально-правових засад [26, с. 86].

Наша країна є правовою державою, тому у випадках запровадження воєнного стану в Конституції України [18] закріплено стандарти, де вказано, що: обмеження прав громадянина в державі є тимчасовим та мінімально необхідним за характером; зберігається певний перелік прав, які не можуть порушуватися у жодному разі; остаточне рішення про оголошення воєнного стану ухвалює вищий загальнодержавний представницький орган – парламент.

Усі норми Конституції України регламентуються нормам Загальної декларації прав людини, якою передбачено, що кожна людина може зазнати тільки тих обмежень, що встановлені законодавством виключно лиш для забезпечення поваги прав і свобод інших та її справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в суспільстві [18].

Сьогодні кожен день, кожна година може бути вирішальною для життя і здоров'я людини. Наприклад, вдома самотніми залишились громадяни похилого віку, рідні яких виїхали до відносно безпечних територій, і, відповідно, ці громадяни потребували допомоги наших працівників. Тому, організовуючи роботу з надання соціальних послуг в умовах воєнного стану, Мінсоцполітики рекомендувало місцевим органам влади працювати за

механізмом надання соціальних послуг екстрено (кризово), особливо це стосується громадян, які перебувають на територіях ведення бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг.

Крім того, рекомендовано місцевим органам влади делегувати, за потреби, прийняття рішення про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що також скорочує строки з надання допомоги.

Звісно, що у подальшому надавачі соціальних послуг інформуватимуть про надані соціальні послуги. Для цього міністерством розроблено відповідну форму акта, де буде описано ситуацію, в якій опинилась людина, основні проблемні питання, у розв'язанні яких вона потребує допомоги, соціальні послуги, яких вона потребує і які їй було надано, та строк надання цих послуг.

Наразі наказ Мінсоцполітики від 18.04.2022 № 135 «Про затвердження форми акта про надання повнолітній особі соціальних послуг екстрено (кризово)» доопрацьовується за зауваженнями Міністерства юстиції, після чого акт буде повторно подано на державну реєстрацію [11].

За механізмом екстрено (кризово) можуть надаватись різні соціальні послуги – догляд вдома та стаціонарний догляд, надання притулку, консультування, соціальний супровід сімей з дітьми, натуральна допомога та інші.

Також Урядом було спрощено процедуру прийняття рішення надання соціальної послуги стаціонарного догляду, що надається інтернатними закладами соціального захисту населення, стаціонарними відділеннями територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) або центрів надання соціальних послуг.

Наразі рішення приймається за однією заявою громадянина і вже після влаштування до закладу, працівники допомагають, якщо потрібно, відновити документи, що посвідчують особу, та вирішити інші проблемні питання

людини. Але тут головне, що людина має притулок, у неї задоволені первинні базові потреби (їжа, вода, одяг), забезпечено та здійснюється догляд, надається психологічна підтримка [12].

На сьогодні за спрощеною процедурою до інтернатних закладів влаштовано близько 4 тис. осіб.

Водночас Президентом України Володимиром Зеленським 26 квітня 2022 року було підписано та прийнятий Верховною Радою України 14 квітня 2022 року Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» [36].

Прийнятим законом вносяться зміни до законів України «Про соціальні послуги» [41], «Про правовий режим воєнного стану» [43], зокрема: визначається середньомісячний сукупний дохід громадян з урахуванням попереднього кварталу, що передує місяцю, який передує місяцю звернення, а не шести останніх місяців, як це було передбачено. Це дасть можливість запровадити електронний обмін даними, зокрема з Державною податковою службою, щодо доходів громадян;

- розширюються повноваження обласних, Київської міської державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад шляхом надання їм можливості визначати особливості прийняття рішення про надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану;

- визначається, що ведення випадку не застосовується для прийняття рішення про надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану, а соціальні послуги надаються екстрено (кризово). Це дозволить приймати рішення про надання соціальних послуг протягом доби на підставі заяви або повідомлення про потребу у послугах та складати акт про надання цих послуг; надається право приймати рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово)

безпосередньо надавачам соціальних послуг, що забезпечить негайне надання допомоги людям;

- встановлюється, що особам, яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією всі соціальні послуги надаються безоплатно;

- встановлюється, що соціальні послуги, надані під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях надавачами соціальних послуг державної / комунальної форми власності (надання притулку, догляд, підтримане проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо), особам із числа внутрішньо переміщених осіб за новим місцем їх проживання / перебування, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, фінансуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- розширюються повноваження військових адміністрацій в частині управління надавачами соціальних послуг, організації надання ними соціальних послуг.

Реалізація прийнятого закону дасть можливість забезпечити оперативне надання соціальних послуг особа / сім'ям, які постраждали в умовах введення на території України надзвичайного або воєнного стану з метою їх збереження життя та здоров'я [43].

З квітня за ініціативою Міністерства соціальної політики Уряд спростив механізм надання соціальних послуг. Суть цих змін у тому, щоб людина якомога швидше отримала необхідну допомогу.

Рішення про евакуацію ухвалюють військові адміністрації, вони ж і забезпечують її організацію. Якщо, наприклад, ухвалено рішення евакуювати підопічних інтернатних закладів системи соцзахисту населення в інші регіони, то військові адміністрації у співпраці з Нацсоцслужбою мають

підшукати аналогічні установи, які можуть забезпечити подальше обслуговування цих людей.

Якщо людина залишається вдома і потребує надання соціальних послуг, то про неї можуть повідомити знайомі, сусіди, волонтери. Повідомляти варто органу соціального захисту населення або безпосередньо надавачу соцпослуг, наприклад, територіальному центру соціального обслуговування чи надання соціальних послуг. Достатньо усного звернення. Відповідне рішення уповноважені органи або надавачі послуг мають ухвалити протягом однієї доби.

Послугу стаціонарного догляду й будь-яку іншу соціальну послугу в період воєнного стану можна отримати за місцем звернення, незалежно від зареєстрованого чи задекларованого місця проживання.

Часто виникає запитання: чи можуть родичі, евакуюючись на безпечну територію, оформити соціальний догляд, скажімо, за своєю слабкою бабусею, яку вивезли в тилу область?

Так, і послугу стаціонарного догляду, й будь-яку іншу соціальну послугу в період воєнного стану можна отримати за місцем звернення, незалежно від зареєстрованого чи задекларованого місця проживання. Евакуйовану з небезпечної території людину, яка втратила навик до самообслуговування, протягом доби приймуть на догляд у соціальний заклад лише за її заявою чи заявою людини, яка її супроводжує. Такі послуги, як оформлення медичної картки, переведення пенсії, отримання довідки про доходи, відновлення документів, що посвідчують особу, тепер покладено на надавача соціальних послуг, якщо місцеві органи влади делегували йому такі повноваження [40].

Постановою Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 560 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» [36]. (далі – Постанова № 560) урегульоване

питання надання соціальних послуг особам, які опинились у складних життєвих обставинах, екстрено (кризово) в умовах воєнного стану.

Зазначеною постановою у тому числі передбачено, що громадяни, які опинились у складних життєвих обставинах, під час воєнного стану зможуть отримати життєво необхідні соціальні послуги, в тому числі притулку або стаціонарного догляду, лише за заявою, а відповідні рішення уповноважені органи або надавачі послуг прийматимуть протягом 1 доби.

Відповідно до ухваленого рішення Уряду під час воєнного або надзвичайного стану людям з інвалідністю та літнім людям екстрено (кризово) можуть надаватися наступні соціальні послуги:

- інформування, консультування, консультативний кризовий телефон;
- надання притулку, нічний притулок, короткотермінове проживання;
- екстрене (кризове) втручання;
- представництво інтересів;
- підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб;
- соціальний супровід сімей або осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- догляд вдома, догляд стаціонарний, денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю, паліативний догляд;
- соціально-психологічна реабілітація;
- натуральна допомога;
- переклад жестовою мовою;
- транспортні послуги [36].

Рішення про надання послуг екстрено (кризово) приймається уповноваженим органом або надавачем соціальних послуг невідкладно та протягом однієї доби забезпечується їх надання.

При цьому надавач соціальних послуг вживає заходів із відновлення паспорта або іншого документу, що підтверджує особу людини. Після завершення воєнного стану особа, яка подала заяву, протягом місяця надає уповноваженому органу документи, необхідні для прийняття рішення про надання соціальних послуг, які не було подано раніше.

Для того, щоб під час війни розширити можливості для людей отримувати соціальні послуги, спрощено критерії діяльності надавачів соціальних послуг на час воєнного або надзвичайного стану. Зокрема, вони зможуть залучати до надання послуг працівників і волонтерів, які не мають документів, що підтверджують їхній фаховий рівень. Також не буде братися до уваги наявність або відсутність фінансової заборгованості. Натомість надавачі окремих соціальних послуг, які мають відповідати спеціальним критеріям, повинні підготувати та облаштувати укриття для отримувачів послуг та персоналу [37].

До кола суб'єктів, які можуть виявляти осіб у складних життєвих обставинах, Постановою № 560 включено волонтерів, адже здійснюючи волонтерську діяльність, роздаючи гуманітарну допомогу, волонтери можуть виявляти осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, які залишились вдома і потребують сторонньої допомоги.

Нині за спрощеним алгоритмом догляд удома, догляд у стаціонарній установі, надання притулку, консультування, соціальний супровід сімей з дітьми, натуральна допомога, транспортні послуги. Та фактично будь-які, адже закон про соціальні послуги не встановлює обмежень. Лише в інтернатні заклади на сьогодні за спрощеною процедурою влаштовано майже 4 тисячі осіб.

Виявлення осіб у складних життєвих обставинах і тих, що потребують сторонньої допомоги, завжди було головним завданням органів соціальної допомоги. Особливо це важливо в період воєнного стану, зволікання може коштувати життя. З початком війни в надавачів соціальних послуг значно додалося роботи. Адже частина соціальних працівників евакуювалися, і на

тих, хто залишився, лягло подвійне навантаження. Водночас, з очевидних причин, збільшилася кількість одиноких людей. Зросла чисельність внутрішньо переміщених осіб. Тому було вирішено об'єднати зусилля соцпрацівників із волонтерами. Нині громадські організації, просто небайдужі люди об'єднуються і прибирають житло, готують їжу, підтримують одиноких людей [38].

В ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено, що воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться в країні або окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності, ще передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [40].

За ст. 20 того ж Закону передбачається правовий статус та обмеження прав і свобод громадян в умовах воєнного стану. Правовою підставою для цього є Конституція України включно із законом. Згідно ньогому, «в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України». Ч. 1 ст. 22 Закону забороняє застосування тортур, жорстокого поводження чи покарання під час введення воєнного стану [40].

З початку повномасштабного вторгнення до вище вказаного Закону були внесені зміни, що стосуються: вдосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану, розширено коло осіб, які мають можливість обрати сплату єдиного податку за ставкою 2%, відтермінування проведення спец-перевірки у період дії воєнного стану, тощо [40].

У період дії воєнного стану, за ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені. А відповідно ч. 2 ст. 26 цього ж Закону передбачено: «Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території

діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається» [40].

У період воєнного стану в указі Президента України «Про введення воєнного стану» [42], зазначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Також за ч. 2 ст. 64 Конституції України [18]. є вказаний перелік прав і свобод людини та громадянина, які не підлягають обмеженню навіть під час воєнного стану. В даний перелік входить: рівність конституційних прав і свобод та рівність перед законом; право на громадянство та на зміну громадянства; право на життя; право на повагу до гідності; право на свободу та особисту недоторканність; право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення та на обґрунтовану відповідь на них; право на житло; на рівні права і обов'язки подружжя у шлюбі та сім'ї; рівність прав дітей незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза нього; право на судовий захист прав і свобод людини і громадянина; право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди; право знати свої права і обов'язки; гарантія, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи; право на правову допомогу; право не виконувати явно злочинні розпорядження чи накази; неможливість бути двічі притягненому до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення;

презумпція невинуватості; гарантія того, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом [23].

Згідно постановою Кабінету Міністрів України № 214 від 7 березня 2022 р. [44], «Державна соціальна допомога виплачуватиметься протягом дії воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування. Під час воєнного стану не потрібно звертатися за її перепризначенням або підтвердженням права на її отримання. Це стосується таких виплат: допомоги малозабезпеченим сім'ям; допомоги на дітей одиноким матерям;

- допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- допомоги на дітей, хворих на тяжкі хвороби, яким не встановлено інвалідність;
- щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу;
- тимчасової державної допомоги дітям, батьки, яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме;
- щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг;
- тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату.

Якщо отримувачі державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю, які пропустили строк перегляду, виплата таких видів допомоги не зупиняється на період воєнного стану та одного місяця після його скасування.

Після скасування воєнного стану органи соціального захисту населення поінформують одержувачів про необхідність протягом одного місяця

оновити документи, необхідні для того, щоб продовжувати отримувати допомогу [44].

За Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дані міжнародно-правові норми не повинні спричиняти яку-небудь дискримінацію окремих осіб чи групам населення за ознакою статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання, відношення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань, а також за іншими ознаками [39].

Нагадаємо, що 14 квітня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» (законопроект за реєстр. №7201), який передбачає посилення соціального захисту громадян, які у зв'язку з військовою агресією росії проти України були вимушені покинути власні домівки й стати внутрішньо переміщеними особами. Прийнятим Законом, зокрема, розширено повноваження військових адміністрацій в частині визначення особливостей порядку організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (або на регіональному рівні) у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях.

Однак, враховуючи запит населення на соціальні послуги в умовах війни, державники констатують, що існуючої кількості надавачів соціальних послуг в Україні недостатньо для здійснення покладених на них функцій. Адже через вторгнення росії на територію нашої держави кількість осіб, що потребують допомоги, зросла в залежності від виду соціальної допомоги в рази.

За даними Міністерства соціальної політики України, на сьогодні у Реєстрі надавачів соціальних послуг перебуває понад 3 тисячі закладів, із них близько 1,5 тисяч – комунальної форми власності, зокрема, майже 1 тис. надавачів, які безпосередньо працюють в територіальних громадах (центри

соціальних служб, центри надання соціальних послуг, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг). Найбільш затребуваними є соціальні послуги з догляду (догляд вдома, догляд стаціонарний, денний догляд), консультування, соціальної адаптації, соціальної профілактики, представництва інтересів, надання притулку, соціального супроводу. «Потреба у послугах геріатричного догляду, зокрема, зросла за 2022 рік вдвічі. Це пов'язано виключно з війною, з тим фактом, що часто літні люди залишаються в Україні, в той час коли їх родичі виїжджають за межі країни. Збільшується кількість осіб з інвалідністю внаслідок війни».

На думку С. Попова: «Основними соціальними групами, що потребують соціальних послуг, є: особи похилого віку; особи з інвалідністю різних вікових категорій; особи/сім'ї/діти, які перебувають у складних життєвих обставинах; діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; діти під опікою/піклуванням; особи з психічними захворюваннями; бездомні особи; особи з проблемами вживання психоактивних речовин тощо» [46, с. 30].

Нагадаємо, що для підтримки окремих категорій громадян, які постраждали у зв'язку з військовою агресією росії проти України, Міністерство соціальної політики України за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Програми розвитку ООН в Україні організувало прийом заявок на виплату грошової допомоги від міжнародних організацій. Перший етап прийому заявок завершено, адже подані понад 10 000 000 заявок потребують детального опрацювання та передачі за запитом до міжнародних організацій для подальшої виплати.

Заступник Голови Національної соціальної сервісної служби України Тетяна Лактіонова у своєму виступі зупинилася на питаннях евакуації соціальних закладів та постійно проживаючих в них осіб, в тому числі дітей, з територій тимчасової окупації на безпечні території країни та за її межі. Окрема увага була приділена підготовці закладів соціальної сфери до

осінньо-зимового періоду та діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення соціальними послугами громадян громад, які їх потребують.

В свою чергу аналітик Асоціації міст України Назар Миколюк зазначив, що велика кількість внутрішньо переміщених осіб, яка потребує або надання соціальних послуг або отримання компенсації з бюджетів громади, значною мірою впливає і ускладнює ситуацію з організацією соціального забезпечення на місцях. «Цю проблему мав вирішити Закон України за № 2193. Під час його доопрацювання було досягнуто домовленості, що виплата компенсації за догляд та фінансування надання соціальних послуг ВПО будуть здійснюватися не за рахунок коштів бюджетів громад, - зазначив пан Миколюк. – В той же час після прийняття Закону Уряд не передбачив надання компенсації органам місцевого самоврядування з державного бюджету за фінансування таких послуг. Це погіршує якість надання послуг та встановлює загрозу отримання послуг незахищеними категоріями громадян». Головуючий на засіданні Сергій Гривко пообіцяв приділити цьому питанню особливу увагу та офіційно звернутися до Міністерства фінансів України для отримання офіційної позиції відомства.

Здатність держави забезпечувати права і свободу своєму народу – це найважливіший критерій оцінки функціонування держави. Оскільки, за цим критерієм можна визначити її демократичний чи недемократичний характер.

Навіть, попри велику законодавчу базу нашої країни, ми нерідко стикаємось із порушеннями наших прав. Ця проблема набула масштабного значення в наші дні, особливо після подій Революції гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року), коли конфлікт між Україною та російською федерацією лиш починав набирати агресивно-руйнівного характеру. Коли держава агресор незаконно окупувала Крим та частини Донецької та Луганської області, ця проблема перетворилась в проблему, яка суттєво впливає на національний стан безпеки нашої держави.

Тому механізм забезпечення права на свободу та особисту недоторканність в Україні не віднайшов ефективного впровадження. Основні проблеми з правами людини, закріпленими у Конституції України та міжнародно-правових актах, пов'язані не з текстом статей і навіть не з їх порушенням, а із загальним ставленням до них з боку політиків, посадових осіб правоохоронних органів і громадян [4, с. 86-87].

Дослідник А. Дакала зазначає, що «Законодавство гарантує захист прав та основних свобод громадян у державі та за її межами за будь-яких внутрішньополітичних, соціально-економічних та інших обставин. Захист цих конституційних норм під час врегулювання збройного конфлікту на сході України виступає однією з невід'ємних складових відновлення нашої територіальної цілісності. Перемога у війні, яку розв'язала проти нас російська федерація, може бути досягнута не лише суто військовими засобами, а й за рахунок цілеспрямованої державної політики, спрямованої на консолідацію українського суспільства, зокрема, через нормативно-правове забезпечення рівних прав і свобод усіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання, статусу, чи електоральних уподобань» [10, с. 154].

Отже, через початок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, під загрозу попали в першу чергу базові людські права, в тому числі і право на життя та соціальний захист. На сьогодні є важливим гарантування права на життя людини, тому його реалізація і захист повинні бути обов'язковими, адже без цього фундаментального права всі інші права втрачають своє значення.

Ті права, що народи створювали за для правильного, цивілізованого та високоморального суспільства, які формувалися поколіннями тепер знаходяться під питанням існування. Внаслідок початку війни був запроваджений воєнний стан, який продовжує свою дію до тепер. Згідно чинного законодавства конституційні права кожного громадянина України на судовий захист є абсолютними та непорушними. Тому вони мають бути забезпеченими державою, навіть в умовах воєнного стану.

На жаль, в наш час до тепер не існує надійного механізму із захисту соціальних прав цивільного населення під час війни. Прикладом є статистика смертності під час збройних конфліктів. Та з роками вона продовжує збільшуватись з кожним новим проявом, це пов'язано із жорстоким застосуванням засобів ураження цивільного населення й повним порушенням прав людини. Окреслена проблематика не вичерпна, подальшим дослідженням може бути система забезпечення прав для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях.

1.2. Соціальна підтримка малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставитни

Допомога малозабезпеченим сім'ям в Україні призначається строком на шість місяців, який може бути продовжений за заявою представника родини, за умови дотримання певних вимог, зокрема, підтвердження низького доходу. При цьому строк виплати раніше призначеної допомоги продовжується на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення/скасування без звернення до уповноваженого органу. Необхідні для призначення допомоги документи при цьому треба буде подати протягом одного місяця після припинення/скасування воєнного стану.

Згідно з постановою Кабміну від 24.02.2003 № 250 (зі змінами) державна соціальна допомога по малозабезпеченості призначається і виплачується сім'ям, які постійно проживають на території України та з поважних або незалежних від них причин мають середньомісячний сукупний дохід менший від прожиткового мінімуму для сім'ї [11].

Для призначення допомоги малозабезпеченим сім'ям необхідно звернутися за місцем зареєстрованого або фактичного проживання до:

- органу соціального захисту населення (якщо це орган соціального захисту населення райдержадміністрації, то лише поштою або в електронній формі через відповідні веб-сайти);

- виконавчого органу сільської, селищної, міської ради відповідної територіальної громади;

- центру надання адміністративних послуг.

Із документів необхідно підготувати:

- заяву встановленої форми;
- декларацію про доходи та майновий стан;
- паспорт заявника;
- довідку про доходи або пояснення про їх походження (щодо доходів, інформація про які відсутня та не може бути отримана за запитом);
- довідку про взяття на облік ВПО (для переселенців);
- довідку про безпосередню участь особи в АТО, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях (за наявності); посвідчення учасника бойових дій (за наявності) [12].

Заявник має право обрати зручний для себе спосіб виплати допомоги: переказом на банківський рахунок або із доставкою Укрпоштою. При цьому якщо в умовах воєнного стану банк, який виплачував допомогу, припиняє працювати, допомога перераховується в АТ Ощадбанк, про що отримувачу повідомляється додатково органами соціального захисту. Для отримання коштів необхідно звернутися до відділення Ощадбанку з паспортом та ідентифікаційним кодом (РНОКПП). Відкривати при цьому рахунок у такому банку не обов'язково [12].

Якщо ж допомога виплачувалася через Укрпошту, і особа в умовах війни змінила місце проживання, вона може отримати кошти:

грошовим переказом через Ощадбанк без відкриття банківського рахунку (після узгодження з органом соціального захисту населення);

у відділенні Укрпошти за новим місцем перебування (після узгодження з Укрпоштою за номером 0 800 300 545).

З 1 грудня 2022 року в Україні зріс прожитковий мінімум, і тепер він становить 2589 грн на одну людину. Разом з ним змінилися і розміри інших

соціальних виплат. Таким чином, у 2023 році на малозабезпечених нараховується:

- для працездатних – 1207 грн;
- для тих, хто не працює, та осіб з інвалідністю – 2093 грн;
- для дітей до 6 років – 2953 грн;
- для дітей до 18 років – 3682 грн;
- для дітей до 23 років (за умови навчання) – 3489 грн.

Мінсоцполітики працює над забезпеченням своєчасних соціальних виплат для підтримки найбільш незахищених верств населення. При цьому, у фокусі Міністерства - осучаснення та цифровізація механізму отримання всіх виплат, допомог, а також розвиток соціальних послуг для громадян, які потрапили у складні життєві обставини, аби якомога більше людей змогли подолати їх та досягти економічної незалежності від зовнішньої допомоги.

Продовження дії соціальних виплат, термін яких спливає вже після 24 лютого 2022 року, є актуальною темою у суспільстві.

Мінсоцполітики повідомляє, що з 1 січня 2023 року соціальні виплати автоматично продовжено на весь період дії воєнного стану плюс один місяць після його завершення.

У першу чергу виплати продовжені дітям у складних життєвих обставинах зокрема: дітям, над якими здійснюють опіку чи піклування; які є хворими на тяжкі захворювання; які мають інвалідність; чиї батьки ухиляються від сплати аліментів.

Також продовжено строк виплат допомог громадянам, які не мають права на пенсію та/або є особами з інвалідністю; які мають інвалідність з дитинства або доглядають за такими особами (з інвалідністю I та II групи з психічними розладами).

Також звертаємо увагу працездатних осіб, які вимушено не працюють через догляд за особою з інвалідністю I групи або особою, яка досягла 80-річного віку – до 31 грудня 2023 року для вас діє перехідний механізм виплати раніше призначених щомісячних компенсацій. Допомога на

проживання ВПО теж продовжена автоматично без необхідності подачі будь-яких документів.

Водночас, в окремих випадках отримувачам допомог необхідно звернутися до органів соцзахисту, щоб підтвердити своє право на подальше отримання допомоги. Зокрема, мова йде про допомогу малозабезпеченим родинам та самотнім матерям, які отримують виплати на дітей, особам, які отримували тимчасову допомогу через досягнення загального пенсійного віку, але не набули права на пенсію, оскільки право на такі виплати пов'язано з оцінкою фінансово-майнового стану родин.

22 лютого 2023 року відбулося чергове засідання Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.

Зокрема, в порядку контролю було розглянуто питання щодо стану виконання рекомендацій Комітету з розгляду питання: «Про стан виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення соціальних гарантій для окремих категорій осіб» №646-ІХ від 02.06.2020 р.», затверджених рішенням від 15 грудня 2021 р.

Нагадаємо, що положення Закону України № 646-ІХ направлені на: підвищення розміру державної допомоги для дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, в тому числі для дітей з інвалідністю; уніфікацію принципів надання державної допомоги на дітей самотнім матерям та державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; зниження залежності одержувачів допомоги від соціальних виплат; запровадження державної соціальної допомоги на догляд самотнім 80-річним пенсіонерам; надання одноразової безвідсоткової поворотної допомоги на здобуття економічної самостійності малозабезпеченої сім'ї за рахунок коштів державного бюджету.

Під час засідання народні депутати України - члени Комітету заслухали інформацію Міністерства соціальної політики України про виконання рекомендацій Комітету.

Так, перший заступник Міністра соціальної політики України Дарина Марчак повідомила, що відповідно до рекомендацій Комітету було розроблено проект змін до Постанов Кабінету Міністрів України №261 та №632, якими передбачається виключити державну соціальну допомогу на дітей при обчисленні середньомісячного сукупного доходу сім'ї для призначення соціальної допомоги та допомоги на догляд.

Втім, за словами пані Марчак, Міністерство фінансів України не підтримало проект акту, адже його реалізація потребуватиме додаткових видатків Бюджету, джерела покриття яких не винайдено. «На жаль, з початком широкомасштабної війни відбувся перерозподіл видатків державного бюджету, значна частина спрямована на сектор оборони», - зазначила перший заступник Міністра, додавши при цьому, що на сьогодні вкрай необхідно забезпечити виконання вже прийнятих рішень, спрямованих на підтримку найбільш вразливих верств населення. Комітету пропонується перенести розгляд цього питання до припинення або скасування режиму воєнного стану в Україні та стабілізації економічного розвитку держави.

Водночас в Міністерстві соціальної політики України зазначають, що долучені до розробки Соціального Кодексу України, який має, зокрема, передбачити чіткі соціальні пакети соціальної підтримки, допомог для різних категорій громадян, які потрапили в складні життєві обставини.

Щодо проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед малозабезпечених сімей, які бажають провадити підприємницьку діяльність, у Міністерстві доповіли, що у зв'язку з воєнним станом видатки 2022 року на реалізацію програми «Рука допомоги» (передбачає надання кредиту непрацюючим громадянам з малозабезпечених сімей на початок чи розвиток власної справи) були направлені на потреби безпеки і оборони України. «Але ми домовилися з Міністерством фінансів України, що в бюджеті на 2023 рік будуть відновлені видатки на цю програму. Бюджет передбачає 9,6 млн грн на цю програму», - зазначила Дарина Марчак.

Варто зазначити, що 22 лютого 2023 року Міністерство соціальної політики України офіційно повідомило про перезапуск програми «Рука допомоги». Члени малозабезпечених родин у 2023 році зможуть отримати одноразову безвідсоткову поворотну допомогу у розмірі до 100,5 тисяч гривень для відкриття чи розвитку власного бізнесу. Фінансова допомога надається безпосередньо на придбання обладнання та матеріалів, необхідних для розвитку власної справи. Для отримання такої допомоги людина має звернутися до найближчого Центру зайнятості.

«Ми підготували та надіслали відповідні роз'яснювальні матеріали державним центрам зайнятості і обласним місцевим адміністраціям з проханням максимально поширити дану інформацію серед населення. Ми готові профінансувати близько 100 малозабезпечених родин, які відкриють власний бізнес. Але ми вже проговорюємо з партнерами зі Світового банку додаткове фінансування програми, у разі зростання відповідного попиту», - розповіла перший заступник Міністра соціальної політики.

Щодо рекомендації Комітету про посилення роботи щодо виявлення одиноких осіб, які потребують постійного стороннього догляду та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо можливостей отримання відповідної державної соціальної допомоги на догляд, Міністерство повідомило про проведення відповідної роботи. Станом на липень 2022 року таку допомогу отримувало понад 47 тисяч одиноких осіб, які досягли 80-річного віку та потребують постійного стороннього догляду. «Паралельно ми працюємо над посиленням спроможності місцевих громад і центральної влади щодо надання соціальних послуг найбільш вразливим категоріям громадян, зокрема, з числа внутрішньо-переміщених осіб», - повідомляють урядовці, звертаючи увагу на велику роль місцевих громад та їх бюджетів в забезпеченні громадян державними соціальними допомогоюми.

Народний депутат України – член Комітету Юлія Тимошенко зазначила, що для ефективної комунікації з громадськістю щодо державної соціальної допомоги на догляд та програми підтримки малозабезпечених

сімей, які бажають провадити підприємницьку діяльність, варто долучати потужні медіа-майданчики, зокрема, інформаційний марафон «Єдині новини».

За підсумками розгляду питання щодо стану виконання рекомендацій Комітету в порядку контролю, народні депутати України – члени Комітету вирішили:

звернутися до Прем'єр-міністра України з проханням прискорити ухвалення на засіданні Уряду проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2005 р. № 261 і від 22 липня 2020 р. № 632», якою передбачити виключення умови врахування до середньомісячного доходу сім'ї для осіб з інвалідністю, які не мають права на пенсію, доходів інших членів сім'ї, зокрема й виплат на дітей, що мають спрямовуватися виключно на забезпечення потреб дитини;

Продовжити термін виконання Кабінетом Міністрів України та Міністерством соціальної політики України рекомендацій Комітету з розгляду питання: «Про стан виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення соціальних гарантій для окремих категорій осіб» №646-IX від 02.06.2020 р.», затверджених рішенням від 15 грудня 2021 р.» до 20 квітня 2023 року [36].

Отже, соціальна політика держави, щодо матеріального забезпечення малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставитни проводиться досить ґрунтовно та має потужну нормативно-правову базу, що є цьому підтвердження.

1.3. Особливості допомоги внутрішньопереміщеним особам в умовах війни

Війна об'єднала українське суспільство та світ в боротьбі за мир, справедливість та свободу. Вона сконцентрувала дії усіх гілок влади в Україні для реалізації в пришвидшеному темпі стратегічних та історичних

ідей нації – демократичне життя в об'єднаній Європі під спільним з НАТО захистом. Це змушує оперативно розробляти антикризові оперативні та середньострокові плани розвитку нашої держави. І ми це успішно робимо. Про свої дії та результати роботи влада чесно звітує суспільству в режимі реального часу.

Втім, обсяги руйнувань з 24 лютого 2022 р. на території України є катастрофічними, як і кількість ВПО. Мільйони осіб залишилися без житла, за даними, наведеними 2 липня заступником голови парламентського комітету з питань організації державної влади Оленою Шуляк, окупантами було знищено більше 15 млн квадратних метрів житла, більше ніж 800 000 людей залишилися без житла або їхнє житло потребує ремонту. За допомогою додатку «Дія» понад 220 000 звернулися із заявками щодо відновлення будинків і квартир. Втім, за даними аналітичного звіту Київської школи економіки, підготовленого спільно з державними органами, Міністерствами реінтеграції та регіонального розвитку (далі – Мінрегіон), станом вже на 25 травня через війну пошкоджено, зруйновано чи втрачено понад 44 млн квадратних метрів житла, а загальна сума збитків житлового фонду перевищила \$39.3 млрд.

За даними на середину червня 2022 р. зазначалося, що у загальному обсязі прямих втрат найбільшу частку складають саме житлові будинки — 38% або \$36,6 млрд. Внаслідок бойових дій вже зруйновано та пошкоджено майже 121 тисяча житлових будинків, в яких проживали близько мільйона родин. З серпня було розпочато обов'язкову евакуацію з Донецької області, з настанням осінньо-зимового періоду кількість переселенців також буде зростати у зв'язку з неможливістю розпочати опалювальний сезон в окремих районах. У будь-якому випадку, точний підрахунок наразі є неможливим, а кількість зруйнованих будинків збільшується кожного дня. Очевидним є те, що обсяг коштів, які виділяються, навіть на швидкий ремонт частково пошкоджених квартир та будинків є явно недостатнім. Тому, забезпечення

постраждалих житлом буде одним з ключових питань та викликів уряду України як у короткотерміновій перспективі, так і у післявоєнний період.

Національне законодавство та практика відповідно до статті 47 Конституції України кожен має право на житло. Передбачено, що громадянам, які потребують соціального захисту, соціальне житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату. Крім того, забезпечення житлом включено також до змісту права на достатній життєвий рівень у статті 48 Конституції [18].

Право ВПО на житло було проголошено серед прав ВПО у Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». З самого початку внутрішнього переміщення у 2014 році було прийнято Постанову КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг». 20 березня 2022 р. ця Постанова разом зі змінами втратила чинність внаслідок прийняття нової Постанови «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» № 332 від 20 березня 2022 р., якою було затверджено Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам та Порядок використання коштів державного бюджету для надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам [12].

Таким чином, українським законодавством передбачено, що допомогу на проживання можуть отримати всі переміщені особи з територіальних громад у районах бойових дій, тимчасово окупованих територій (далі – ТОТ) та територій в оточенні, які включено до переліку, що затверджується КМУ.²⁴ ВПО, які отримували адресну щомісячну допомогу згідно з Постановою № 505 станом на 1 березня, автоматично продовжують її отримувати.

Сьогодні, у часи повномасштабної війни, вкрай важливо говорити про плани у питанні соціального піклування держави про своїх громадян. Серед пріоритетів та принципів соціального піклування – це, звісно, оборона усіх

належних Україні територій. Але другий пріоритет – це соціальний захист населення України, особливо тих громадян, кому найважче.

Зокрема, в проєкті Державного бюджету України на майбутній рік вже у пріоритеті видатки на соціальний захист після витрат на військову оборону української землі, які є основними.

Як зазначає сучасний дослідник Т. Павлюк: «При здійсненні соціального захисту населення ми маємо насамперед дбати про тих, для кого допомога від держави є єдиним джерелом існування, про найуразливіші категорії населення, зокрема – внутрішньопереміщених осіб, що через війну втратили житло та дохід. Власне, план будівництва житла для такої категорії громадян вже затверджено» [27, с. 248].

Паралельно держава має продовжувати реалізовувати активні програми зайнятості, щоб забезпечити максимальну кількість безробітних робочими місцями, та спрощувати умови роботи бізнесу, який сприяє Перемозі на економічному фронті. У вересні Верховна Рада України, до речі, ухвалила закон про реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці. Відповідно до положень цього документа, роботодавець отримуватиме від держави компенсацію ЄСВ або частини заробітної плати з Фонду з безробіття, якщо працевлаштує: молодь (зокрема, на перше робоче місце), учасників бойових дій, одиноких батьків, батьків дітей з інвалідністю, осіб за 5 років до досягнення пенсійного віку, осіб з інвалідністю, довготривалих безробітних та інших вразливих категорій громад. Також передбачається компенсація роботодавцю 50% витрат на оплату праці за працевлаштування, зокрема, осіб з інвалідністю та учасників АТО/ООС [13].

Держава підтримає й тих роботодавців, які працевлаштовують громадян віком до 35 років на перше робоче місце, а також осіб, які звільнилися зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби на перше робоче місце після такого звільнення.

Продовжуємо доопрацьовувати інші законодавчі ініціативи, які сприятимуть зайнятості на ринку праці.

На 2023 рік держава також вже передбачила універсальну соціальну виплату, що дасть можливість адресно допомогти кожному українцю у разі потрапляння в складні життєві обставини. Запровадження відповідної допомоги дозволить, серед іншого, суттєво підвищити пенсії для понад 55 % українських пенсіонерів [13].

Враховуючи воєнний стан та пріоритетність оборонних видатків, гарантувати виконання норм Конституції України щодо соціального захисту населення нашої державі допомагає та допомагатиме численна кількість міжнародних партнерів та донорів, які вже дали на це відповідну згоду.

Для реалізації таких задумів потрібно щонайшвидше прийняти Бюджет та формально підтвердити міжнародну підтримку відповідними договорами.

Держава готова до будь-яких викликів, які стоять перед нами у 2022-2023 роках. Ми маємо сценарії державної політики відповідно до будь-яких змін в політичній чи військовій кон'юнктурі рф.

Окрім того, Кабінет Міністрів України 20 березня 2022 року постановою № 332 затвердив новий «Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [44]. Відповідного вищазначеного порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, допомога надається особам, які перемістилися з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також території адміністративно-територіальної одиниці, де проводяться бойові дії та яка визначена в переліку, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 204.

Відповідно розпорядження № 204 від 6 березня 2022 року [8] «Допомога не надається внутрішньо переміщеним особам, які були обліковані як внутрішньо переміщені особи до 24 лютого 2022 року у регіонах, що не включені до переліку відповідних територій, за винятком осіб, які отримували щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним

особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».

Допомога надається щомісячно у таких розмірах: для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень на місяць; для інших осіб – 2000 гривень на місяць.

Отже, для того, щоб отримати допомогу, особі необхідно стати на облік як внутрішньо переміщена особа та отримати відповідну довідку, а також подати заяву на отримання допомоги на проживання (для цього необхідно звернутися до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення або центру надання адміністративних послуг, а пізніше таку заяву після відповідних доопрацювань можна буде подати через Портал «Дія») [8].

1.4. Пенсіне забезпечення та соціальне страхування під час воєнного захисту

Відповідно до статті 44 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 №1058 (далі – Закон №1058) призначення пенсії здійснюється за зверненням особи або автоматично (без звернення особи).

Пенсія за віком автоматично (без звернення особи) територіальними органами Пенсійного фонду України призначається за наявності в системі персоніфікованого обліку даних про страховий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком (у тому числі за періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку) при досягненні особою пенсійного віку, передбаченого частиною першою статті 26 Закону №1058 [50].

За зверненням особи пенсія призначається на підставі заяви, поданої з необхідними документами до будь-якого органу Пенсійного фонду, незалежно від місця проживання.

Звернення за призначенням пенсії може здійснюватися в будь-який час після виникнення права на пенсію. Якщо заява про призначення пенсії за віком буде подана протягом трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку, пенсію буде призначено з дня, наступного за днем досягнення пенсійного віку.

Відповідно до частини п'ятої статті 22 Закону №1058 для здійснення доступу застрахованих осіб до послуг у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування забезпечується функціонування веб-порталу електронних послуг Пенсійного фонду України.

Послуги, надання яких передбачає, зокрема, реалізацію застрахованою особою прав на пенсійне забезпечення, надаються за умови ідентифікації такої особи з використанням кваліфікованого електронного підпису або інших надійних засобів ідентифікації у порядку, що визначено Положенням про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 30.07.15 № 13-1 (далі – Положення № 13-1). Згідно з Положенням № 13-1 особи, які є користувачами кваліфікованого електронного підпису або електронної системи BankID, можуть подати заяву про призначення пенсії через веб-портал. У такому випадку до заяви додаються скановані копії оригіналів документів [50].

Виплата та доставка пенсій, реалізується через механізм виплати та доставки пенсій на період введення воєнного стану регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.22 № 162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» (далі – Постанова № 162).

Постановою № 162, зокрема, визначено, що у разі неможливості здійснювати уповноваженими банками виплату пенсій, їх виплата здійснюється шляхом переказу коштів одержувачу без відкриття рахунка через ВАТ «Ощадбанк», який є уповноваженим на провадження розрахунково-касових операцій з коштами Пенсійного фонду України.

Якщо АТ «Укрпошта» не має технічної можливості здійснювати виплату і доставку пенсій на окрему територію України, ПФУ відповідні суми пенсій перераховує на поточні рахунки одержувачів, які відкриваються в банку без отримання від одержувачів заяв про виплату пенсії з відкриттям рахунка в банку, і виплачуються ці пенсії одержувачам після укладення ними договору банківського рахунка з банком.

У разі звернення одержувачів пенсій до органів Пенсійного фонду України особисто, за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку чи в особистому електронному кабінеті на веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України щодо тимчасової зміни їх фактичного місця проживання виплата пенсій здійснюється за бажанням осіб АТ «Укрпошта» у виплатному об'єкті чи з доставкою додому за місцем їх перебування або шляхом переказу коштів одержувачам без відкриття рахунка в банку.

На територіях, де ведуться бойові дії або тимчасово окупованих та в де окупованих населених пунктах, заява про виплату пенсії може подаватися органам Пенсійного фонду через міського, селищного, міського голову, старосту, начальника військової адміністрації населеного пункту.

Виплата пенсії для осіб, які в умовах війни змінили своє постійне місце проживання та виїхали за кордоном. Відповідно до статті 47 Закону №1058 пенсія виплачується щомісяця, у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера в межах України незалежно від задекларованого або зареєстрованого місця проживання пенсіонера організаціями, що здійснюють виплату і доставку пенсій (АТ «Укрпошта»), або через установи уповноважених банків у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України.

Обрання способу доставки пенсійних коштів здійснюється пенсіонером шляхом подання відповідної заяви.

При цьому у разі виїзду пенсіонера на тимчасове проживання за кордон виплата пенсії в Україні з цієї причини не припиняється.

Заява про зміну способу виплати пенсії особами, які одержували її у відділеннях поштового зв'язку та відкрили поточний рахунок в одному з уповноважених банків, здійснюється шляхом подання ними відповідних заяв особисто до органу ПФУ за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання одержувача в населеному пункті в межах України. Заява про виплату пенсії може прийматися органом ПФУ через установи уповноваженого банку [54, с. 7].

Заява також може подаватись до органу Пенсійного фонду України в електронній формі через веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису.

Можливість формування такої заяви передбачено в особистому електронному кабінеті пенсіонера, створеному на веб-порталі Пенсійного фонду України.

Відповідно до статті 34 Закону №1058 пенсія по інвалідності призначається на весь строк встановлення інвалідності. Для осіб з інвалідністю, яким призначено пенсію по інвалідності або пенсію у зв'язку з втратою годувальника, у яких строк припинення виплати такої пенсії припадає на період дії воєнного стану, надзвичайного стану в Україні, у разі неможливості проходження повторного огляду виплата пенсії продовжується до припинення або скасування воєнного стану, надзвичайного стану в Україні та протягом шести місяців після його припинення або скасування (для осіб, призваних на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийнятих на військову службу за контрактом у період воєнного стану – не менш як на весь строк їх військової служби) (пункт 14-б.1. Прикінцевих положень Закону №1058) [35].

Відповідно до статті 38 Закону №1058 пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним згідно із частиною другою статті 36 цього Закону, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, – довічно.

Постановою Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 377 «Деякі питання виплати пенсії в разі втрати годувальника під час дії воєнного стану» встановлено, що під час дії в Україні воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення дітям віком від 18 до 23 років, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, пенсія в разі втрати годувальника відповідно до Законів України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про прокуратуру», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» призначається, а виплата раніше призначеної пенсії продовжується без надання довідки закладу освіти на підставі даних про навчання за денною формою навчання у 2022 році, отриманих Пенсійним фондом України з Єдиної державної електронної бази з питань освіти [47].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОБОТИ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Дослідно-експериментальна робота з вивчення особливостей організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану

Для того, щоб дослідно-експериментально вивчити особливості організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану, слід проаналізувати стан справ та результативність роботи фахівців Управління праці та соціального населення.

Дослідно-експериментальна робота нашої проблеми проводиться з метою ознайомлення з особливостями організації різних видів допомоги та надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам, які постраждали в результаті військових дій, втратили домівки, або вимушені залишити свої оселі, конкретизації проблеми клієнта і виявлення причин дезадаптації. Дана робота дозволить охарактеризувати та обґрунтувати сучасні та необхідні технології та методи роботи з внутрішньо переміщеними особами, вчасно виявляти і усувати індивідуальні та колективні проблеми, адекватно розв'язувати актуальні завдання діяльності Управління праці та соціального захисту населення, щодо подолання дезадаптивних змін у поведінці даної категорії людей та вирішення їх проблем. Тобто в ході експериментальної перевірки діяльності Управління праці та соціального захисту населення буде відбуватися збір інформації про зміст та особливості взаємодії фахівців Управління праці та соціального захисту населення з внутрішньо переміщеними особами, про якість та різноманітність надання соціальних послуг за відповідними критеріям та показникам, щодо їх допомоги та соціально-правової адаптації.

Слід зазначити, що дана робота буде побудована на прикладі діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради Черкаської області, аналізі їх нормативно-правових документів та досвіду їх

діяльності щодо системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Одним із пріоритетних напрямків роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради є соціальна робота з вказаною категорією осіб, зокрема внутрішньо переміщеними, надання соціальної допомоги, соціальний захист, соціальне забезпечення, надання соціальних послуг (шляхом соціальної підтримки, соціального обслуговування).

Зокрема, у межах діяльності Управління праці та соціального захисту Уманської міської ради у вересні 2023 року стартувала всеукраїнська інформаційна кампанія «Робота для ВПО: ти потрібен!», мета якої – посилити комунікацію між усіма органами влади, які опікуються ВПО, сприяти ефективній інтеграції переселенців у суспільне життя громад, а також стимулювати їх до пошуку роботи.

Інформаційну кампанію проводить Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України за участі Державної служби зайнятості, обласних військових адміністрацій, громадських та міжнародних організацій, роботодавців та ЗМІ.

Уманська філія Черкаського обласного центру зайнятості пропонує вимушено переміщеним особам такі види послуг:

- активне сприяння у пошуку роботи як на постійній, так і тимчасовій основі, ознайомлення з переліком вільних робочих місць і вакантних посад на Уманщині та по всій країні (на «Єдиному порталі вакансій» зібрано понад 60 тисяч пропозицій працевлаштування);

- допомогу у написанні резюме, консультації щодо аспектів ведення співбесіди з працедавцями;

- професійне навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації безробітним;

– допомогу у розірванні трудових відносини з роботодавцем в односторонньому порядку для набуття статусу безробітного та призначення допомоги з безробіття;

– ваучер на навчання (перепідготовка за робітничою професією, підготовка на наступному рівні освіти, підвищення кваліфікації, здобуття освіти за іншою спеціальністю), яке проводять за 123 професіями чи спеціальностями, для зайнятих осіб або тих, для кого відсутня підходяща робота; заяву можна подати у найближчому центрі зайнятості, або онлайн за посиланням: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/vauchery> ;

– підтвердження результатів неформального професійного навчання;

– ВПО можуть скористатися Урядовою програмою ЄРобота «Власна справа» (надається мікрогрант у розмірі від 50 тис. грн до 250 тис. грн.) – для тих, хто займається бізнесом або прагне відкрити власну справу. Головна умова отримання коштів – створення нових робочих місць.

Для суб'єктів господарської діяльності, які забезпечують роботою вимушено переміщених осіб, діють фінансові стимули, зокрема:

– Програма надання працедавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні (постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 331). Компенсація витрат надається у розмірі мінімальної заробітної плати (6700 грн.) щомісяця, але не більше двох місяців;

– Програма надання роботодавцям компенсацій на оплату праці (основна, додаткова та ЄСВ) за працевлаштованих зареєстрованих безробітних із числа внутрішньо переміщених осіб (постанова КМУ від 08 вересня 2015 року № 696). Максимальний розмір компенсації за кожному працевлаштовану особу з числа ВПО – 13400 грн (не більше 6 місяців).

З довідковою інформацією для внутрішньо переміщених осіб можна ознайомитися на порталі Державної служби зайнятості <https://www.dcz.gov.ua> .

Уманська філія Черкаського обласного центру зайнятості інформує про потребу роботодавців в працівниках за наступними професіями:

- юрист
- бухгалтер
- інженер-проектувальник
- економіст
- механік
- сестра медична операційна (брат медичний операційний)
- слюсар з контрольно-вимірювальних приладів та автоматики

(електромеханіка)

- слюсар аварійно-відновлювальних робіт
- слюсар-ремонтник
- слюсар з аварійно-відбудовних робіт у газовому господарстві
- монтер із захисту підземних трубопроводів від корозії
- арматурник (будівельні, монтажні й ремонтно-будівельні роботи)
- електромонтер охоронно-пожежної сигналізації
- кухар
- продавець продовольчих/непродовольчих товарів
- електромонтер з ремонту та обслуговування

електроустаткування;

- водій автотранспортних засобів
- електрогазозварник
- автоматник холодновисаджувальних автоматів
- машиніст розфасувально-пакувальних машин
- апаратник оброблення зерна.

Наразі здійснюється добір кандидатів на службу в поліцію (Головне управління національної поліції Черкаської області).

За сприяння Державної служби зайнятості Ви маєте можливість одноразово отримати ваучер для підтримання конкурентоспроможності на

ринку праці у випадку, якщо Ви є внутрішньо переміщеною особою та відповідаєте наступним вимогам:

- НЕ зареєстровані в центрі зайнятості як безробітний;
- для Вас відсутня підходяща робота;
- НЕ отримували ваучер раніше;
- НЕ проходили протягом останніх трьох років перепідготовку за рахунок коштів Фонду державного соціального страхування на випадок безробіття;
- маєте професійну (професійно-технічну), фахову передвищу або вищу освіту.

На підставі ваучера здійснюється:

перепідготовка за робітничою професією; підготовка за спеціальністю для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра або магістра, здобутих за іншою спеціальністю; підготовка на наступному рівні освіти (крім третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) та наукового рівня вищої освіти); спеціалізація та підвищення кваліфікації за професіями і спеціальностями.

Навчання здійснюється закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, підприємствами, установами та організаціями, які мають ліцензію на освітню діяльність, за затвердженим Мінекономіки переліком професій, спеціальностей, для навчання за якими може бути виданий ваучер.

Особа здійснює вибір професії, спеціальності за переліком, затвердженим Мінекономіки, а також форми та місця навчання.

Для отримання ваучера особа подає центру зайнятості заяву за формою, а також надає:

паспорт громадянина України;

трудова книжка (дублікат трудової книжки) або відомості про трудову діяльність з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. У разі, коли трудова книжка зберігається у роботодавця, подається її копія, засвідчена роботодавцем. У разі відсутності трудової книжки або відповідних записів в ній подається довідка чи цивільно-правовий договір, що підтверджують період зайнятості особи;

документ про професійну (професійно-технічну) або фахову передвищу, або вищу освіту (дублікати таких документів) чи еДокумент про освіту (за наявності);

документ, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті громадянина України), який надається у разі відсутності в паспорті громадянина України інформації про реєстраційний номер облікової картки платника податків;

відомості про номер довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, дату видачі та найменування органу, що її видав. Заява може бути подана особисто в паперовій або електронній формі з використанням технічних засобів електронної комунікації та з накладенням електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

Рішення про видачу ваучера приймається центром зайнятості не пізніше ніж на восьмий робочий день з дня подання вищезазначених документів. Центр зайнятості інформує особу про прийняте рішення щодо видачі ваучерів протягом трьох робочих днів з дня його прийняття.

Для отримання ваучера Вам необхідно

звернутися до центру зайнятості протягом п'яти робочих днів з дня надходження відповідного повідомлення.

Договір про навчання

укладається між закладом освіти та особою протягом 90 днів після видачі ваучера.

Заклад освіти інформує

центр зайнятості, який видав ваучер, про виконання особою умов договору про навчання, зокрема відвідування занять і виконання навчальної програми.

У разі дострокового припинення занять без поважних причин особа відшкодовує протягом 30 робочих днів шляхом перерахування на рахунок закладу освіти частину його витрат за період фактичного навчання.

Видача ваучерів особам здійснюється відповідно до Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 207 «Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці».

Перелік професій, спеціальностей, для навчання за якими може бути виданий ваучер, затверджено наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 07.09.2020 № 1716, що зареєстрований в Міністерстві юстиції України 29.09.2020 за № 946/35229.

Запроваджено експериментальний проєкт надання соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Порядком реалізації експериментального проєкту, затвердженого постановою КМУ від 21.03.2023 № 248, передбачено безкоштовне надання на базі Спеціалізованого Трускавецького санаторію «Батьківщина» та Спеціалізованого Миргородського санаторію «Слава» таких соціальних послуг:

- підтримане проживання;
- надання притулку;

- догляду стаціонарного;
- соціальної адаптації.

Право на отримання соціальних послуг у межах реалізації експериментального проєкту мають особи похилого віку та особи з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб:

- які перемістилися з територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, в тому числі під час обов'язкової евакуації;
- в яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження (інформація про це повинна підтверджуватись відомостями Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації.

За результатами дослідження щодо впливу ВПО на розвиток територіальних громад визначено такі напрями забезпечення успішної взаємодії:

- формування системи багатоканального фінансового забезпечення можливостей інтеграції ВПО в територіальні громади;
- розвиток доступного іпотечного кредитування; податкові преференції для суб'єктів господарювання, які працевлаштовують ВПО;
- проведення інформаційних кампаній щодо забезпечення неупередженого ставлення до ВПО;
- розвиток соціального підприємництва; розвиток або розширення ємності соціальної інфраструктури громади; забезпечення доступності до земельних, матеріальних та технічних ресурсів для ВПО для здійснення підприємницької діяльності;
- доступність до якісних медичних, освітніх та інших соціальних послуг; посилення соціального захисту вразливих груп як членів громади, так і ВПО;

- розвиток людського та трудового потенціалу; створення сприятливих правових засад для перереєстрації підприємств малого бізнесу в межах територіальних громад; забезпечення ВПО виборчих прав, реалізація принципів демократії; формування соціального потенціалу ВПО та умов перетворення його на соціальні ресурси громади;

- формування інформаційного простору для забезпечення перетворення соціального потенціалу ВПО вна соціальні ресурси розвитку територіальної громади;

- забезпечення доступності ВПО до програм мікрокредитування для розвитку або розширення малого та середнього бізнесу;

- забезпечення фінансування державних програм із соціального захисту ВПО;

- включення ВПО до вирішення проблем, пов'язаних із реалізацією прав ВПО;

- підвищення професійного рівня, обізнаності державних та посадових осіб відносно законодавства та програм щодо ВПО для їх ефективної імплементації; розробка державної стратегії та програм щодо вирішення довгострокових питань та проблем ВПО, зокрема національної стратегії підтримки засобів існування ВПО з метою розширення можливостей для розвитку їх творчого, трудового й економічного потенціалу;

- сприяння зайнятості та самозайнятості ВПО;

- підтримка громадських організацій, які створені ВПО та які надають допомогу ВПО й іншим категоріям громадян, постраждалих унаслідок подій на сході України та в АР Крим;

- налагодження партнерських та координаційних мереж між державними, громадськими і приватними секторами для координації проектів допомоги ВПО.

Аналіз дав можливість розглянути механізми забезпечення продуктивного впливу ВПО на розвиток територіальних громад для успішної

імплементатії та можливості реалізації визначених напрямів запропоновано основні механізми забезпечення їх реалізації, які включають:

- систематизацію міжнародних практик у сфері кризового менеджменту; забезпечення гарантій зайнятості ВПО, недискримінаційного доступу до робочих місць, які відповідають професійноосвітньому рівню ВПО, для їх інтеграції в територіальні громади;

- створення умов для працевлаштування ВПО з використанням інформаційно-комунікаційних інтернет-технологій; створення умов для професійної підготовки та перепідготовки ВПО;

- компенсацію державою витрат роботодавців на оплату праці при перепідготовці та підвищенні кваліфікації ВПО;

- розробку заходів щодо збору та систематизації даних про потребу і кваліфікацію ВПО, моніторингу працевлаштування, розширення пільг для роботодавців, які приймають ВПО;

- забезпечення ВПО соціальним інтернетом для дистанційного навчання новим професіям та можливості працевлаштування на національному і глобальному ринках праці як фахівців по роботі з інформацією у дистанційному режимі;

- створення преференційних умов для впровадження та реалізації підприємницької діяльності ВПО, використання інноваційнопідприємницького потенціалу ВПО;

- внесення необхідних змін до Податкового кодексу, Закону України «Про концесії» для забезпечення можливості використання інноваційного та підприємницького потенціалу ВПО в розвитку територіальних громад;

- активізацію роботи з міжнародними донорами для розгортання інфраструктурних проектів; створення на базі громадських організацій приватнодержавного консорціуму допомоги ВПО;

- створення адміністративно-правових умов для розвитку соціального підприємництва; активізацію чинних програм забезпечення

населення доступним житлом; розвиток доступного іпотечного кредитування для забезпечення житлом ВПО;

- розробку державних програм сталого розселення ВПО; залучення фінансових ресурсів для розселення ВПО у депресивних районах;

- забезпечення цільового виділення земельних ділянок для ВПО згідно з планами розвитку громад і територій для будівництва постійного житла з урахуванням потреб ВПО;

- розробку регіональних довгострокових програм з цільового кредитування, у тому числі іпотечного будівництва або придбання житла для ВПО спільно з державними банківськими установами та із залученням міжнародної гуманітарної допомоги; створення умов для ВПО для самозабезпечення;

- постійне інформування ВПО та громад про можливості участі ВПО у програмах розвитку громад, співпрацю з представниками бізнесу і громадянського суспільства щодо всебічної підтримки інтеграції ВПО в територіальні громади, які їх приймають;

- створення єдиної інформаційної бази даних ВПО та інтерактивної карти розміщення ВПО за районами та населеними пунктами (громадами), що включатимуть узгоджені реальні та регулярні оновлювані дані про чисельність, міжрегіональні переміщення та соціально-економічні характеристики ВПО (рівень освіти, економічна активність, професійна структура, готовність до навчання й участі у громадських роботах);

- створення та ведення єдиного державного реєстру міжнародних та національних проектів допомоги ВПО;

- проведення інформаційних кампаній щодо неупередженого ставлення до ВПО;

- організація диспансеризації, довгострокового санітарноепідеміологічного нагляду за умовами розміщення та проживання ВПО; стимулювання виробництва товарів та послуг за рахунок розширення попиту; розширення соціальних зв'язків та формування соціальних мереж

для перетворення соціального потенціалу ВПО на соціальні ресурси розвитку громади; формування стійких соціальних зв'язків членів громади та ВПО;

- мобілізацію соціальних ресурсів ВПО для вирішення конкретних проблем громади; організацію груп взаємодопомоги з представників ВПО та громади для вирішення проблем життєзабезпечення ВПО та розвитку громади;

- координацію діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальної громади та ВПО для забезпечення включення ВПО у процеси розвитку громади; проведення комплексних навчань державних та посадових осіб для ефективної імплементації нормативно-правових актів і постанов щодо ВПО;

- коригування регіональних та місцевих програм громадянського суспільства щодо запровадження соціального замовлення на всі види соціальних послуг; організацію роботи з підбору кадрів ВПО для роботи у місцевих органах влади та органах місцевого самоврядування на Донбасі, зокрема у перспективі – на звільнених тимчасово окупованих територіях;

- забезпечення участі всіх груп ВПО у плануванні організації та реалізації процесів інтеграції у громадах, які їх приймають; забезпечення участі всіх груп ВПО у плануванні та управлінні програмами на муніципальному рівні;

- використання потенціалу ВПО та забезпечення участі ВПО в управлінні, політичному житті, програмах розвитку громади, підприємницькій діяльності, входження до ініціативних груп місцевої громади; забезпечення ВПО у повному обсязі конституційних прав; внесення змін до відповідних законів України для забезпечення виборчих прав ВПО;

- залучення волонтерських груп до роботи у відповідних державних структурах; забезпечення включення до складу Ради з питань національної єдності представників громадськості з числа ВПО;

- формування банку соціальних ініціатив для включення ВПО в життєдіяльність громади, банку кейсів із технологіями реалізації соціальних

проектів, створення соціальних підприємств; створення інтернет-сайтів для розповсюдження інформації про можливості та реалізовані практики інтеграції ВПО в територіальні громади.

Розроблені напрями використання ВПО як ресурсу розвитку територіальної громади у сполученні з механізмами їх реалізації є інноваційними з позиції їх систематизації та структуризації. Можливості їх практичного використання є широкими. Перш за все вони мають знайти місце при внесенні змін та доповнень до Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселились із тимчасово окупованої території України і районів проведення АТО в інші регіони України на період до 2017 року, при формуванні Державної цільової Програми відновлення та розбудови миру на сході України, а також при реалізації законодавства України про територіальні громади.

В ході соціологічного дослідження ми спробували з'ясувати і уявлення внутрішньо переміщених осіб про їхнє майбутнє. Це пов'язано з тим, що адаптивні процеси такої соціальної групи, як внутрішньо переміщені особи в умовах війни та російської агресії, є досить складний процес взаємодії між реальними життєвими обставинами і суб'єктивними уявленнями, які характерні для досліджуваної категорії осіб.

Проведене дослідження дозволяє зробити ряд висновків. В ході надання соціальної допомоги та послуг внутрішньо переміщеним особам, які виступають і як об'єкти, і як суб'єкти суспільних відносин, зокрема дана категорія осіб зазнають впливу навколишньої соціальної обстановки, і самі є учасниками перетворення суспільних відносин. Внутрішньо переміщені особи пенсійного віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші особи, які перебувають у складних життєвих обставинах можуть отримувати соціальні послуги відповідно до чинного законодавства України за

Отже, аналізуючи досвід роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради щодо особливостей організації

соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану, ми дійшли висновку, що для більш ефективної діяльності Управління праці та соціального захисту населення та надання соціальної допомоги, на нашу думку, робота повинна мати комплексний підхід до організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб роботи державних та громадських установ у системі соціального захисту; зосереджувати свою увагу на проблемах внутрішньо переміщених особах відповідно до їх потреб та соціальної адаптації у суспільство.

2.2. Рекомендації громадам щодо надання соціальних послуг в умовах воєнного стану

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» одним із чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, є шкода, завдана бойовими діями, збройним конфліктом чи тимчасовою окупацією. Згідно з Указом Президента України від 24.12.2022 № 64/2022 в Україні введено воєнний стан у відповідь на початок РФ війни. У зв'язку з бойовими діями, які веде Росія проти України, органи місцевого самоврядування зіткнулись з проблемою, в тому числі, забезпечення надання якісних соціальних послуг громадянам.

Тому, для допомоги органам місцевого самоврядування у забезпеченні послугами громадян, Міністерство соціальної політики України розробило методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану (завантажити рекомендації).

Звертаємо увагу, що Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587, рекомендований для застосування органам місцевого самоврядування, а не обов'язковий до виконання (пункт 2 цієї постанови). Тобто, органи місцевого самоврядування в рамках законів України та Конституції України мають право самостійно визначати особливості організації та надання соціальних послуг, враховуючи наявний стан речей.

Щодо надання соціальних послуг екстренно/кризово

Враховуючи, що в Україні проводяться військові дії та з метою забезпечення надання громадянам України необхідної допомоги соціальні послуги пропонується надавати екстрено (кризово) (за неможливості застосування загального порядку організації та надання соціальних послуг).

Відповідно до статті 18 Закону України «Про соціальні послуги» у разі надання соціальних послуг екстрено (кризово) ведення випадку не застосовується, тобто не здійснюється:

- 1) аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров'ю особи;
- 2) оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах;
- 3) прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї;
- 4) розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг;
- 5) укладення договору про надання соціальних послуг;
- 6) виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг;
- 7) здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг екстрено (кризово) приймається невідкладно, не пізніше однієї доби з моменту одержання відповідної заяви, звернення, повідомлення. Соціальні послуги екстрено (кризово) надаються безкоштовно. У разі стабілізації ситуації, яка не загрожує життю та здоров'ю людини, використовувати технологію ведення випадку/роботи з випадком.

Рекомендується органам місцевого самоврядування надати право приймати рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово) безпосередньо надавачам таких послуг (центри соціальних служб, центри

надання соціальних послуг, тощо) з подальшим інформуванням органів місцевого самоврядування про їх надання.

Щодо соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – сім'ї в СЖО) здійснюють фахівці із соціальної роботи (далі – ФСР) та інші суб'єкти соціальної роботи.

З метою оперативного реагування на проблеми сімей в СЖО рекомендуємо всю можливу інформацію про такі сім'ї (заяви, повідомлення), незалежно від кого і кому вона надходить, негайно доводити до відома ФСР/осіб на яких покладено виконання функцій ФСР для оперативного проведення оцінювання їхніх потреб у соціальних послугах.

У разі оцінювання потреб пропонується заповнювати лише розділи Акту оцінки потреб, які мають життєво важливе значення.

Допускається складання акту потреб у телефонному режимі або з використанням будь-яких доступних ресурсів.

Під час соціального супроводу сімей в СЖО рекомендується підтримувати зв'язок з сім'єю за допомогою телефонного зв'язку або будь-яких доступних месенджерів.

У разі необхідності вивезення сімей на безпечні території, особливо при залученні до цього процесу волонтерів, вести облік сімей, які евакуйовані і які ще потребують вивезення

Щодо організації догляду вдома

У зв'язку з ситуацією, що склалася, надавачі соціальних послуг, зокрема соціальні робітники, не в змозі забезпечити надання послуг з догляду вдома усім тим, хто уклав відповідний договір на обслуговування, і постійно потребує таких послуг.

Тому органам місцевого самоврядування та надавачам соціальних послуг пропонується за згодою громадян організувати їх спільне проживання для забезпечення можливості надання їм необхідного догляду

вдома. Це дозволить сконцентрувати зусилля соціальних працівників і робітників та забезпечити умови для життєдіяльності отримувачів соціальних послуг.

Для організації догляду вдома в умовах спільного проживання пропонується надавачам соціальних послуг розробити пропозиції щодо спільного проживання отримувачів соціальних послуг, де визначити:

отримувачів послуг з догляду вдома, які можуть та бажають бути поселені в приміщення для спільного проживання;

приміщення призначене та придатне до проживання, яке забезпечує умови для проживання (опалення, електрику, можливості для приготування їжі (чи її доставка), водопостачання, дотримання особистої гігієни тощо). Таким приміщенням також може бути будинок (квартира) мешканця громади чи одного з отримувачів послуг, де можна розмістити 4-5 осіб;

ресурси та персонал, у тому числі волонтерів, які будуть забезпечувати догляд. При цьому доцільно максимально використовувати ресурси, наявні у самих отримувачів послуг (постільна білизна, посуд, тощо), релігійної громади та мешканців громади;

графік цілодобового чергування соціальних робітників, соціальних працівників в приміщенні для спільного проживання.

Такі пропозиції не потребують затвердження наказом керівника виконавчого органу сільської/селищної/міської ради та можуть реалізовуватись лише з узгодженням їх із відповідним виконавчим органом.

Щодо влаштування громадян похилого віку та осіб з інвалідністю до будинків-інтернатів для громадян похилого віку

У період воєнного стану, зокрема на територіях ведення бойових дій, пропонується організувати стаціонарний, паліативний догляд, підтримане проживання громадян похилого віку осіб з інвалідністю екстрено (кризово) за заявою цієї людини або її законного представника (для недієздатних осіб) / повідомлення органу опіки та піклування (за відсутності законного

представника) або за алгоритмом надання соціальних послуг екстрено (кризово).

Рекомендації щодо права на соціальний захист

- Рекомендується негайно розглянути можливість евакуації/фінансування будинківінтернатів, закладів постійного перебування чи проживання дітей, осіб з інвалідністю, осіб літнього віку тощо.

- Рекомендується організувати розповсюдження необхідної інформації про можливу соціальну допомогу та отримання статусу ВПО особам, чії квартири були зруйновані/ пошкоджені в частково зруйнованих багатоповерхових будинках.

- Рекомендується забезпечити виплату пенсій та соціальної допомоги, належних до сплати до 24 лютого, особам, які перебувають у ТОТ, включаючи АР Крим та м. Севастополь, та особам, які виїхали з території України.

- Необхідно негайно модернізувати систему соціальних виплат, щоб зробити її зрозумілою, прозорою та передбачуваною та уникнути подвійного отримання допомоги одними особами чи групами осіб, з одного боку, та, з іншого боку, недостатність підтримки інших. Рекомендується переглянути підхід до реалізації системи, і змінити поточний підхід, що базується на статусі, на підхід, що базується на потребах. Це дасть змогу адаптувати соціальну підтримку до реальних потреб особи, яка її отримує. Для запровадження змін необхідно провести дослідження з оцінки потреб для визначення потреб окремих осіб.

- Необхідна координація соціальних виплат на міжнародному рівні. Рекомендується розглянути доцільність укладання двосторонніх угод з країнами, до яких виїхали українські громадяни, рятуючись від війни, для уникнення подвійних виплат і впевненості у наданні всім особам базової підтримки.

- Рекомендується переглянути систему виплат для ВПО. Строки, критерії надання допомоги та умови її скасування мають бути визначені на законодавчому рівні.

- Заклади типу будинків-інтернатів, заклади постійного перебування чи проживання дітей, осіб з інвалідністю, осіб літнього віку тощо на територіях активних бойових та військових дій підлягають евакуації. Процес евакуації має бути підготовлений заздалегідь, а також, якщо це можливо (наприклад, у школах-інтернатах, дитячих будинках), перед справжньою евакуацією повинні проводитися навчальні. Евакуйовані особи та їхні родини повинні бути добре поінформовані про пункт призначення, куди вони прямують, а також про можливі майбутні дії.

- Для безперервного проведення будь-якого процесу евакуації має бути розроблена інструкція/настанова з евакуації, яка буде готова до використання у разі будь-якої подальшої надзвичайної ситуації. Інструкція повинна базуватися на досвіді вже евакуйованих закладів, який має бути зібраний і записаний, щоб лягти в основу відповідної настанови та кодексу належної практики.

- Необхідна координація процесу евакуації закладів із боку органів державної влади. Оскільки процес евакуації досі відбувався без будь-якої координації, доцільно провести оцінку поточного стану справ для визначення зон активних бойових дій, де залишаються люди, що не були евакуйовані, а також місць, куди була та наразі спрямована евакуація та куди вона може бути спрямована в майбутньому. У таких випадках обов'язково потрібно оцінювати ситуацію з точки зору чисельності персоналу та рівня фінансування.

- З огляду на значну кількість людей з інвалідністю та людей літнього віку, рекомендується проаналізувати доцільність створення гарячої лінії для звернення за допомогою в процесі евакуації.

- Неминучим є початок процесу скорочення кількості осіб, які перебувають у таких установах, як будинки-інтернати, установи постійного

перебування чи проживання осіб з інвалідністю, осіб літнього віку тощо — процес переміщення таких осіб зі спеціалізованих установ до «громади» за сприяння представників державного сектору повинна бути розпочато негайно. Насамперед у таких установах необхідно провести оцінку потреб, щоб переглянути нагальні потреби та можливості людей, які там проживають та визначити тих, кому може надавати медико-соціальну допомогу громада. Рекомендується, щоб цей процес супроводжувався розробкою стратегічного плану дій для медико-соціальної допомоги людям з інвалідністю в межах громади, який складатиметься щонайменше з 4 напрямів:

1. Створення позитивного ставлення та поведінки суспільства до людей з інвалідністю та осіб, які здійснюють догляд за ними;

2. Підтримка зручних для життя громад для людей з інвалідністю та осіб, які здійснюють догляд за ними;

3. Заохочення повноцінної зайнятості людей з інвалідністю та осіб, які здійснюють догляд за ними;

4. Сприяння рівному доступу до основних послуг для людей з інвалідністю. Необхідно заохочувати місцеві органи влади розробляти програми надання послуг підтримки громади та включати заходи для людей з інвалідністю як частину цих програм. Крім того, місцеві органи влади повинні подбати про надання корисної інформації про інклюзивність, стратегічні напрями та послуги з підтримки людей з інвалідністю на своїх вебсайтах, і така інформація має бути доступною для всіх людей.

- Рекомендується негайно провести оцінку потреб також щодо людей з інвалідністю та людей літнього віку, які перебувають під законною опікою іншої особи, а не в спеціалізованих закладах, щоб встановити тих, кого залишили їхні законні опікуни, які переїхали до іншого регіону або країні без осіб, які перебувають під їхньою опікою, і забезпечити залишеним особам належний захист.

- Обов'язковим є запровадження системи координації міжнародної донорської підтримки, що надається українським громадянам, щоб

виключити ситуації, коли одним категоріям осіб надається багаторазова допомога, поки інші категорії не отримують жодної підтримки. § Зважаючи на очевидний вплив, який війна має на суспільство в цілому, не можна не враховувати, що в найближчому майбутньому буде дуже високий попит на психологічну підтримку та психіатричну допомогу. Тому необхідно підготувати належний механізм для вирішення цієї проблеми, який дасть змогу національній системі охорони здоров'я задовольнити підвищений попит.

- У рамках довгострокового планування відновлення, включно із залученням донорів та міжнародних організацій, рекомендується продовжити реалізацію Національної стратегії реформування системи інституційного догляду, освіти та виховання дітей, зокрема деінституціоналізацію дітей у спеціальних інтернатних закладах та забезпечення інклюзивної освіти. Також мають бути розроблені та впроваджені довгострокові рішення та стратегії надання послуг дорослим у громаді (деінституалізація).

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і стали підставою для таких **висновків**:

1. Проаналізувавши джерела, здійснено характеристику соціальних послуг, які надаються під час воєнного стану як об'єктів теоретичного розгляду. З'ясовано, що законодавство гарантує захист соціальних прав та основних свобод громадян у державі та за її межами за будь-яких внутрішньополітичних, соціально-економічних та інших обставин. Захист цих конституційних норм під час врегулювання збройного конфлікту України виступає однією з невід'ємних складових відновлення територіальної цілісності. Перемога у війні, може бути досягнута не лише суто військовими засобами, а й за рахунок цілеспрямованої державної політики, спрямованої на консолідацію українського суспільства, зокрема, через нормативно-правове забезпечення рівних соціальних прав і свобод усіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання, статусу, чи електоральних уподобань.

Визначено, що організовуючи роботу з надання соціальних послуг в умовах воєнного стану, за рекомендацією Мінсоцполітики місцеві органи влади повинні працювати за механізмом надання соціальних послуг екстрено (кризово), особливо це стосується громадян, які перебувають на територіях ведення бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг.

Встановлено, що відповідно до ухваленого рішення Уряду під час воєнного або надзвичайного стану людям з інвалідністю та літнім людям екстрено (кризово) можуть надаватися наступні соціальні послуги: інформування, консультивання, консультативний кризовий телефон; надання притулку, нічний притулок, короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання; представництво інтересів; підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб; соціальний супровід

сім'ей або осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; догляд вдома, догляд стаціонарний, денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю, паліативний догляд; соціально-психологічна реабілітація; натуральна допомога; переклад жестовою мовою; транспортні послуги.

2. На основі аналізу джерел проаналізовано соціальну підтримку малозабезпечених сімей та осіб, які потрапили у складні життєві обставини в умовах війни. Визначено, що допомога малозабезпеченим сім'ям в Україні призначається строком на шість місяців, який може бути продовжений за заявою представника родини, за умови дотримання певних вимог, зокрема, підтвердження низького доходу. При цьому строк виплати раніше призначеної допомоги продовжується на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення/скасування без звернення до уповноваженого органу. Необхідні для призначення допомоги документи при цьому треба буде подати протягом одного місяця після припинення/скасування воєнного стану.

З'ясовано, що Міністерство соціальної політики працює над забезпеченням своєчасних соціальних виплат для підтримки найбільш незахищених верств населення. При цьому, у фокусі Міністерства - осучаснення та цифровізація механізму отримання всіх виплат, допомог, а також розвиток соціальних послуг для громадян, які потрапили у складні життєві обставини, аби якомога більше людей змогли подолати їх та досягти економічної незалежності від зовнішньої допомоги. У ході дослідження встановлено, що у першу чергу виплати продовжені дітям у складних життєвих обставинах зокрема: дітям, над якими здійснюють опіку чи піклування; які є хворими на тяжкі захворювання; які мають інвалідність; чий батьки ухиляються від сплати аліментів.

3. Охарактеризовано особливості допомоги внутрішньопереміщеним особам в умовах війни. З'ясовано, що українським законодавством передбачено, що допомогу на проживання можуть отримати всі переміщені особи з територіальних громад у районах бойових дій,

тимчасово окупованих територій та територій в оточенні, які включено до переліку, автоматично продовжують її отримувати. Встановлено, що держава має продовжувати реалізовувати активні програми зайнятості, щоб забезпечити максимальну кількість безробітних робочими місцями, та спрощувати умови роботи бізнесу, який сприяє Перемозі на економічному фронті, зокрема було ухвалено закон про реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці, держава підтримує й тих роботодавців, які працевлаштовують громадян віком до 35 років на перше робоче місце, а також осіб, які звільнилися зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби на перше робоче місце після такого звільнення.

4. У ході дослідження розкрито пенсійне забезпечення та соціальне страхування під час воєнного стану. Встановлено, що за зверненням особи пенсія призначається на підставі заяви, поданої з необхідними документами до будь-якого органу Пенсійного фонду, незалежно від місця проживання. Звернення за призначенням пенсії може здійснюватися в будь-який час після виникнення права на пенсію. Якщо заява про призначення пенсії за віком буде подана протягом трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку, пенсію буде призначено з дня, наступного за днем досягнення пенсійного віку.

З'ясовано, що послуги, надання яких передбачає, зокрема, реалізацію застрахованою особою прав на пенсійне забезпечення, надаються за умови ідентифікації такої особи з використанням кваліфікованого електронного підпису або інших надійних засобів ідентифікації у порядку, що визначено Положенням про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України.

5. Проведено дослідно-експериментальну роботу з вивчення особливостей організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану на прикладі діяльності Управління праці та

соціального захисту населення Уманської міської ради роботи та окреслено рекомендації громадам щодо надання соціальних послуг в умовах війни, зокрема, рекомендується органам місцевого самоврядування надати право приймати рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово) безпосередньо надавачам таких послуг (центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг, тощо) з подальшим інформуванням органів місцевого самоврядування про їх надання. Щодо соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Загалом, це виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – сім'ї в СЖО) здійснюють фахівці із соціальної роботи (далі – ФСР) та інші суб'єкти соціальної роботи.

З метою оперативного реагування на проблеми сімей в СЖО рекомендуємо всю можливу інформацію про такі сім'ї (заяви, повідомлення), незалежно від кого і кому вона надходить, негайно доводити до відома ФСР/осіб на яких покладено виконання функцій ФСР для оперативного проведення оцінювання їхніх потреб у соціальних послугах.

Встановлено, що одним із пріоритетних напрямків роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради є соціальна робота з вказаною категорією осіб, зокрема внутрішньо переміщеними, це надання соціальної допомоги, соціальний захист, соціальне забезпечення, надання соціальних послуг (шляхом соціальної підтримки, соціального обслуговування).

Зокрема, у межах діяльності Управління праці та соціального захисту Уманської міської ради у вересні 2023 року стартувала програма, мета якої – посилити комунікацію між усіма органами влади, які опікуються ВПО, сприяти ефективній інтеграції переселенців у суспільне життя громад, а також стимулювати їх до пошуку роботи. Інформаційну кампанію проводить Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України за участі Державної служби зайнятості, обласних військових адміністрацій, громадських та міжнародних організацій, роботодавців та ЗМІ.

У ході експериментального дослідження встановлено, що право на отримання соціальних послуг у межах реалізації експериментального проєкту мають особи похилого віку та особи з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб:

- які перемістилися з території, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, в тому числі під час обов'язкової евакуації;
- в яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження (інформація про це повинна підтверджуватись відомостями Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації.

Рекомендується органам місцевого самоврядування надати право приймати рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово) безпосередньо надавачам таких послуг (центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг, тощо) з подальшим інформуванням органів місцевого самоврядування про їх надання.

Щодо соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах – виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах здійснюють фахівці із соціальної роботи та інші суб'єкти соціальної роботи та з метою оперативного реагування на проблеми сімей в СЖО рекомендуємо всю можливу інформацію про такі сім'ї, незалежно від кого і кому вона надходить, негайно доводити до відома ФСР/осіб на яких покладено виконання функцій ФСР для оперативного проведення оцінювання їхніх потреб у соціальних послугах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берлінець І. Аналіз сучасного стану надання медико-реабілітаційної допомоги і послуг в Україні: державно-управлінський аспект. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 1. С. 43–50.
2. Білюга А. Поняття «соціальна гарантія» у контексті сучасної фінансової науки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1623/1560>.
3. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. 5-те вид., перероб. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 448 с.
4. Бондар М. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/976/934>.
5. Бондар М., Чемодурова Є. Соціальне забезпечення в територіальних громадах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/916/878>.
6. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/42.pdf.
7. Борисова О. В., Знаткова О. М., Кульга О. О., Нікітіна В. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія. Київ : Кондор, 2019. 468 с.
8. Головка В.В. Особливості державної політики соціального захисту населення в умовах воєнного стану в Україні. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16874/1/Golovko.pdf>.
9. Грень Т.Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Том 33 (72,) № 6. 2022. С. 80–84.

10. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3 (30). С. 59–65.

11. Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 214. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2022-%D0%BF?fbclid=IwAR1DL9HSaAertcT1L1R5hQ5iJRonoPaB_X0vvqoNl2S4CoD6GSNvhk90ZVU#Text (дата звернення: 7.02.2023).

12. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 7.02.2023).

13. Деякі питання використання коштів для задоволення потреб евакуйованих осіб та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2022 р. № 1195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1195-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 7.02.2023).

14. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 63–67. URL: http://lsej.org.ua/8_2022/12.pdf.

15. Кадикало О.І. Актуальні питання соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 2. С. 10–14.

16. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» : навчально-методичний посібник. К. : Видавничий дім «Слово», 2011. 248 с.

17. Карпенко О.Г. Теорія і практика професійного становлення соціального працівника : навчальний посібник. К. : Видавничий дім «Слово», 2014. 192 с.

18. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.141). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
(дата звернення: 29.01.2023).

19. Коваль О. П., Власенко Р. В. Щодо стратегії боротьби із шахрайством при отриманні соціальних виплат. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2021. № 9. С. 4–6.

20. Кривоконь Н.І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні : навчальний посібник. Чернігів : Чернігівський державний технологічний університет, 2014. 320 с.

21. Леган І. М., Мельничук Д. П., Войналович І. А. Соціальне страхування в системі реалізації пріоритетів сталого розвитку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 3(101). С. 48–54. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/266284>.

22. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Менеджмент соціальної роботи. Теорія і практика : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2022. 296 с. (Вища освіта в Україні).

23. Методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Міністерство соціальної політики, 2022. Режим доступу: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/lystoda-rekomendacii_socposlugu_1646898338.pdf.

24. Менеджмент соціальних послуг в умовах війни / укладачі: Бончужна Є., Волгіна О.М., Головка Н. та ін.. Київ, 2022. 66 с.

25. Миколюк С.М. Соціальна допомога та виплати в умовах воєнного стану. URL: <http://nauksfgf.wunu.edu.ua/index.php/npsfgf/article/view/126/122>.

26. Нестерович В.Ф. Верховенство права та забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях України. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 200. Юридичні науки. С. 85–92.

27. Павлюк Т. І., Демченко О. П. Соціальний захист – складова частина соціальної політики. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2(13). С. 246-250. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=26525.pdf>.

28. Парубець О. М., Сугоняко Д. О. Концепція розвитку системи соціального захисту населення в умовах інформатизації економіки та суспільства. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 10. С. 129–135. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/245/238>.

29. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю Закон України 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (дата звернення: 20.02.2023).

30. Пасічник Ю., Сукач О. Розвиток системи соціального захисту в Україні у контексті європейського вибору. *Журнал європейської економіки*. 2022. № 4. С. 457–481.

31. Павлюк Т., Юрчик І. Система соціального захисту найбільш вразливих верств населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1396/1346>.

32. Павлюк Т.І. Безробіття: причини його подолання. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 572-576. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=27047.pdf>.

33. Павлюк Т. І. Забезпечення населення житловими субсидіями та дослідження державних субвенцій на надання житлових субсидій = Provision of housing subsidies to the population and research on state subsidies for the provision of housing subsidies. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. 12 с. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=28987.pdf>.

34. Павлюк Т. І. Соціальний захист населення України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 6(17). С. 277-281. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=27687.pdf>.

35. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>

36. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в

Україні або окремих її місцевостях: Закон України від 14.04.2022 року № 2193-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> (дата звернення: 28.09.2023).

37. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 333. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp220333> (дата звернення: 28.09.2023).

38. Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-2022-%D0%BF#Text>

39. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.412). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 28.09.2023).

40. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.09.2023).

41. Про соціальні послуги: Закон України 2671-VIII від 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 20.01.2023).

42. Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «ЄПідтримка»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 204-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2022-%D1%80#n9> (дата звернення: 7.02.2023).

43. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 30.01.2023).

44. Пенсійне забезпечення у період воєнного стану: аналіз ФПУ. Профспілка працівників освіти і науки України. URL: <https://pon.org.ua/novyny/10062-pensiine-zabezpechennia-u-period-voienno-go-stanu-analiz-fpu.html> (дата звернення: 24.03.2023).

45. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / автори-укладачі: І.В. Літяга, С.М. Ситняківська; за заг. ред. Н.А. Сейко. Вид. 3-тє, перероб. і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 224 с.

46. Попова С.М., Попова Л.М. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Європейські перспективи*. 2014. №10. С. 29–36.

47. Про затвердження форми акта про надання повнолітній особі соціальних послуг екстрено (кризово): Наказ Міністерства соціальної політики України від 18 квітня 2022 року № 135.

48. Рябоконт І. О., Кравчук О. І., Варіс І. О. Застосування реінжинірингу у процесах надання соціальних послуг. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 73. С. 132–138. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/73_2023/26.pdf.

49. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.

50. Свіденко А. О. Правове регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб: зарубіжний досвід та перспективи його впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 91–94. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/18.pdf.

51. Синчук С., Рим О. Європейські стандарти соціального захисту переміщених з України осіб: все нове - добре забуте старе. *Право України*. 2022. № 6. С. 40–54.

52. Сирцева С. В., Голуб Ю. І., Фікретлі Т. М. Методичні підходи щодо обліку витрат на соціальний захист працівників підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 705–710. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/134.pdf>.

53. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навчальний посібник. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2016. 692 с.
54. Стащук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-ій річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 25 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 6-8.
55. Чорна М. Сутність права громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 151–156.
56. Чугунов І., Насібова О. Еволюція фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 4. С. 106–120.
57. Чугунов І., Насібова О. Фінансові імперативи розвитку соціального захисту населення. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 2. С. 114–130.
58. Шевченко О. О., Хоруженко Н. І., Яртемик Т. І. Політика організації соціального захисту вразливих категорій населення та молоді в умовах територіальної громади. *Держава та регіони*. 2020. № 5. С. 111–116. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/5_2020/21.pdf.
59. Юрчик Г. Фінансування видатків соціального призначення: структурно-динамічні особливості та вплив на соціальні індикатори в Україні та ЄС. *Україна: аспекти праці*. 2021. № 2. С. 32–42.
60. Юрчик Г., Давидчук Б. Особливості соціального захисту сімей в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2019. № 2. С. 25–34.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рекомендації щодо фізичного супроводу осіб з інвалідністю

Фізичний супровід осіб з інвалідністю з порушенням зору здійснює підготовлений соціальний робітник, який виконує заходи, що становлять зміст соціальної послуги, з урахуванням індивідуальних потреб отримувача.

Питання фізичного супроводу осіб з інвалідністю, які мають порушення опорнорухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальними, сенсорними (порушення слуху), фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями лишаються нерегламентованими.

Вимоги до особи, яка буде здійснювати фізичний супровід

Така особа повинна мати:

- належну фізичну підготовку; *f*
- швидку реакцію; *f*
- хороший зір та слух; *f*
- врівноваженість та стійкість до стресових ситуацій; *f*
- навички надання першої невідкладної медичної допомоги; *f*
- бути обізнана з техніками і методиками супроводу і надання

допомоги особам з інвалідністю з різними видами порушень.

Чинники, що впливають на визначення необхідного обсягу послуги фізичного супроводу: *f*

- рівень порушення у людини з інвалідністю; *f*
- рівень адаптації особи з інвалідністю до оточуючого середовища;
- рівень індивідуальної мобільності (сформовані навички і дії, які особа може виконати самостійно або періодично зі стороннім втручанням;
- чи дії, які особа може виконати лише зі сторонньою допомогою).

Алгоритм дій під час забезпечення фізичного супроводу: *f*

- знайомство (представлення; звернення до людини на ім'я); *f*

- проведення інструктажу з техніки супроводу та маршруту;
- уточнення обсягу необхідної допомоги; *f*
- визначення способів комунікації (усно, письмово, простою мовою);
- *f* отримання згоди на вчинення визначених дій; *f*
- супровід до пункту призначення та у зворотному напрямку;
- *f* забезпечення фізичної безпеки (уникнення дотиків до людини з інвалідністю, чи її засобів реабілітації); *f*
- забезпечення діяти самостійно з урахуванням можливостей людини.

Під час надання послуги фізичного супроводу мають бути побудовані партнерські стосунки між отримувачем та надавачем послуги.

Допомогу людині з інвалідністю потрібно пропонувати, а не нав'язувати; не варто привертати увагу оточуючих.

Фізичний супровід осіб з порушеннями опорно-рухового апарату

Категорії людей з порушеннями опорно-рухового апарату з: *f*

травмою хребта і ураженнями спинного мозку; *f*

розсіяним склерозом; *f*

м'язовою міопатією; *f*

церебральним паралічем; *f*

ампутаціями кінцівок; *f*

захворюваннями суглобів; *f*

недосконалим остеогенезом (ламкістю кісток).

Правила супроводу: *f*

- вибір найбільш короткого й безпечного шляху; *f*
- чіткий розподіл обов'язків (у разі здійснення супроводу кількома особами); *f*
- заборона відволікатися від надання допомоги; *f*
- спостереження за ситуацією на шляху, уникнення зіткнення з іншими людьми й предметами; *f*

- уникнення або усунення відчуття незручності в тілі особи з інвалідністю (до прикладу, встановлення крісла колісного у стійке положення).

Рекомендації для осіб, які здійснюють фізичний супровід, задля уникнення надмірного навантаження та мінімізації ризиків травмування: *f*

- згинати коліна, а не спину; *f*
- тримати спину максимально прямо і перпендикулярно до підлоги; *f*
- використовувати рухи м'язів ніг, а не спини чи живота;
- *f* тримати тулуб у бік стегон;
- *f* повертати стопи для зміни напрямку тулуба; *f*
- спиратися на всю стопу; *f*
- тримати коліна зігнутими; *f*
- врахувати фізичні можливості щодо міри навантаження.

Фізичний супровід осіб з порушеннями зору

Види сліпоти: *f*

- тотальна (абсолютна) сліпота;
- *f* світловідчуття;
- *f* залишковий зір; *f*
- слабозорість; *f*
- наявність порушень зору без віднесення осіб до таких, що належать до незрячих або слабозорих.

Правила спілкування під час фізичного супроводу особи з порушенням зору

Особа, яка здійснює супровід людини з порушенням зору, має: *f*

- попередньо уточнити, чи хоче людина, щоб їй детально все описували; *f* коментувати (кожну дію чи намір під час супроводу; ситуацію);
- *f* вербально попереджати про всі перешкоди; *f*

- обирати найбільш безпечний і зручний для людини маршрут і темп руху; *f*
- контролювати швидкість руху, емоційний та психологічний стан людини, яку супроводжує; *f*
- періодично уточнювати щодо комфорту особи; *f*
- дотримуватися правил техніки супроводу, обмежити фізичний контакт виключно; *f*
- не брати в руки особисті речі людини з інвалідністю, її документи чи гроші; *f*
- подавати людині з інвалідністю інформацію дослівно;
- *f* уникати контакту із службовим собакою (усі питання що стосуються службового собаки вирішує сама людина з порушенням зору);
- застосовувати слова: «прямо», «позаду», «зліва», «справа», «зліва попереду», «справа позаду».

Фізичний супровід осіб з порушеннями слуху

Основні перешкоди для осіб з порушеннями слуху: *f*

брак можливості отримання аудіо інформації; *f*

відсутність можливості голосового спілкування; *f*

наявність електромагнітних перешкод для носіїв кохлеарних імплантів; *f*

відсутність можливості отримання послуг перекладача української жестової мови для отримання інформації та спілкування, подолання інформаційних бар'єрів.

Засоби для спілкування та інформування:

- жестова мова;
- фрази та візуальна інформація на екрані електронного пристрою; *f*
- написання фраз та інформаційних повідомлень на аркуші паперу; *f*

- відео зв'язок з перекладачем жестової мови (до прикладу, система відео зв'язку з перекладачами жестової мови «Сервіс УТОГ»); *f*
- послуги перекладача жестової мови при прямому спілкуванні;
- *f* інформаційні термінали. Правила спілкування з людиною з порушенням зору під час супроводу: *f*
 - дивіться прямо на людину; *f*
 - говоріть чітко, зрозуміло, повільно;
 - *f* при спілкуванні через перекладача жестової мови, звертайтеся безпосередньо до людини; *f*
 - зважайте, що обличчя особи, яка здійснює фізичний супровід, має бути добре освітлене та видиме людині з інвалідністю; *f*
 - у разі потреби привернення уваги особи з інвалідністю, помахайте рукою чи торкніться її плеча; *f*
 - уточніть у людини з інвалідністю про найбільш зручний спосіб спілкування; *f*
 - занотуйте інформацію, яка містить номер, технічну або іншу термінологію, адресу.

Фізичний супровід осіб із психічними та інтелектуальними порушеннями

Під час фізичного супроводу із психічними та інтелектуальними порушеннями зважайте на особливості цієї цільової групи: індивідуальний рівень навичок використання мови; притаманну людині модель спілкування. Правила спілкування: *f* оберіть максимально комфортне місце для спілкування з людиною з психічними та інтелектуальними порушеннями; *f* спілкуйтеся простою мовою, короткими реченнями й зрозумілими словами; надавайте інформацію у звуковому та візуальному форматах (за можливості); повторюйте та підсумовуйте; залучайте до спілкування мінімальну кількість співрозмовників; *f* давайте людині додатковий час для роздумів і підготовки відповіді; *f* зведіть до мінімуму візуальні та слухові сигнали у приміщенні; *f* починайте запитання зі слів «хто», «що» і «де».